

PROF. DR. GÜNERİ AKALIN- Arkadaşlar ben hem metni, hem de bilgisayarını takip edemeyeceğim. Yani elimdeki metinde önemli bulduğum hususlar var, onlara mutlaka değinmek istiyorum.

TÜRKİYE'DE TASARRUF AÇIĞI SORUNU ve TASARRUFLARIN ÇİFTE VERGİLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Güneri Akalın
İstanbul Aydın Üniversitesi

Tasarruf Hacmini Belirleyen Değişkenler:

Kalkınan bir ekonomi olan Türkiye tarihi olarak, sermaye kıtlığı çeken ve tasarruf açığı veren bir ülkedir. Nitekim 1961'de Planlı döneme girilirken, tasarruf hacmi % 11 ve tasarruf açığı ise % 4 olarak öngörülmekte idi.¹ İlginç olan husus milli gelir ve adam başına gelirdeki tüm artışlara rağmen; 2015 yılında 54 yıl öncesine bakışla tasarruf hacminin sadece birkaç puan yükselmiş olması fakat tasarruf açığının artarak devam etmesidir. Tasarruf açığının varlığı, Cumhuriyet döneminin en önemli sorunu olan, sermaye kıtlığının aşılamadığını ve hâlâ cari açıkla tedavi edilmeye çalışıldığını göstermektedir.

Bir ülkede tasarruf hacmini belirleyen değişkenleri, bir fonksiyonel ilişki ile şöyle gösterebiliriz:

$$S = F (y, i, g, r, v) \quad (1)$$

Burada S tasarruf hacmini, (y) adam başına geliri, (i) faiz haddini, (g) Gini katsayısını yani gelir dağılımını, (r) sosyal riskleri, (v) vergi sistemini (~ vergi yükü) ifade etmektedir. Burada makalenin konusu itibarıyla (v) vergi sistemi (~ vergi yükü) değişkenini ileride detaylı bir şekilde ele alacağız. Ancak kısaca Türkiye açısından diğer değişkenlere değinerek ilerleyelim. Türkiye'de adam başına gelirin y = 10.500 \$ civarına gelmesine rağmen 1960'ların başındaki cari fiyatlarla 335 \$'lık adam başına gelir düzeyindeki tasarruf hacmini, sadece % 2-3 puanlık farkla aşmış olmamız, tasarrufların söz konusu dönem itibarıyla gelir elastikiyetinin ($E_s = 0,09$) çok düşük olduğunu göstermektedir.

Kuznets hipotezinin gösterdiği üzere kalkınan bir ülkede gelir dağılımının düzelmesinin, tasarruf hacmi üzerinde olumsuz etki yaptığını söyleyebiliriz². Diğer taraftan **sosyal korumanın** yaygınlaştırılmasının örneğin; yeşil kart, muhtaç aylığı, işsizlik sigortası, gıda ve yakacak yardımı v.b. işgücü arzını kısıtıldığı gibi; **ihtiyati tasarrufları**, azaltıcı yönde etki yaptığı ifade edilebilir. Sosyal risklerin azaltılması yüzünden, tasarruf hacmini düşmesi, bir negatif dışsallıktır. Nitekim dikkat edilmesi gereken husus, Türkiye'de 2013 yılında sosyal koruma harcamaları GSYH'nın % 14,1'ni oluşturmakta idi: Aşağıda (Çizelge:1) bu harcamaların dökümü verilmektedir. Kaygı veren bir olgu, 2014 yılı itibarıyla sosyal koruma harcamalarının GSMH'ya oranla (%14,3), yurt içi tasarrufları(%13,4) aşmasıdır. Bu fark, sosyal koruma politikasının sürdürülebilir olmadığını gösterir. Malthus'un dediği

¹ Jan Tinberger, "Methodological Background of the Plan", **Planning in Turkey**, (Ed. S.İlkin-E.İnanç), Ankara, ODTÜ Yayınları, 1967, ss.71-77.

² Simon Kuznetz, "Quantitative Aspects of the Economic Growth: Distribution of Income by Size", **Economic Development and Cultural Change**, vol. 11, No.2, jan. 1963, ss.1-80.

gibi: Özellikle kalkınan “bir ülkede yoksullara yardım, yoksulluğu yok etmez fakat yoksul sayısını artırır”³.

(Çizelge: I)

Sosyal koruma harcamalarının GSYH’ye oranı, 2013-2014

	2013	2014
Sosyal Koruma Harcamalarının Toplamı	14,1	14,3
İdari Masraf ve Diğer Harcamalar	0,3	0,3
Sosyal Yardım Toplamı	13,8	14,0
Hastalık /Sağlık Bakım	4,2	4,2
Engelli /Malül	0,5	0,6
Emekli /Yaşlı	6,6	6,7
Dul/Yetim	1,6	1,7
Aile/Çocuk	0,4	0,4
İşsizlik	0,2	0,2
Sosyal dışlanma b.y.s.	0,2	0,2

Kaynak: TÜİK İstatistikleri

Türkiye’de günümüzde tasarruf hacmini etkileyen iki değişken öne çıkmaktadır. İlki faiz haddi, ikincisi ise vergi yükü. Keynesyenler’e göre; Vergi Yükü, Harcanabilir Gelir’i⁴ belirlediği için tasarruf hacmini dolaylı etkilemektedir. Oysa faiz haddi, Harcanabilir Gelir’in, tasarruflar ve tüketim arasındaki dağılımını belirlediğinden doğrudan etki yapmaktadır. Ricardiyenler ise iktisadi fazlanın tasarruflar ve vergiler arasındaki paylaşımının siyasal bir karar olduğunu ve faiz haddinin daha sonra devreye giren ve tasarrufçunun ödülü olduğunu ifade etmektedirler⁵: Ancak tasarruf hacminin korunması veya artırılması için hem vergi yükünün düşük tutulmasından hem de rantlara yani toprak sahipleri üzerine kaydırılmasından yana idiler.

Burada akılda tutulması gereken husus; Keynesyenler veya Ricardiyenler tarafından nasıl tanımlanırsa tanımlansın, iktisadi fazla; Milli Gelir’in tüketimden arta kalan kısmıdır. Kalkınma sürecinde ücretler, büyüme ile giderek geçimlik düzeyin üzerine çıktıkça; faiz haddinin tüketim ve tasarrufu paylaşım gücü artmaktadır. Tam istihdam düzeyine kadar; tasarrufların, tüketimden daha hızlı artması sorun doğurmaz ve yararlıdır. Tam istihdam sonrasında, tasarruf fazlasını eritecek olan vergi yükü artışıdır: Ancak Küreselleşme sonrasında artık tasarruf fazlasının, global sermaye ve para piyasalarında değerlendirildiğine tanık olduğumuzdan; “tasarruf paradoksu”, geçerliliğini yitirmiş bir teori olarak görünmektedir⁶.

³ Malthus T.R., **An Essay on the Principle of Population**. Chapter V. in Oxford World’s Classics reprint,1798. ss. 39-45

⁴ Rodriger Dornbusch-Stanley Fischer, **Macro Economics**, Newyork Mac Graw Hill, 1994, ss.59-60

⁵ A. Roncoglia, **The Wealth of Ideas: History of Economic Thought**, Cambridge, Cambridge U.P., 2006, ss.200-201.

⁶ Mark Skousen, “Keynes and Anti-Saving Mentality”, **Dissent on Keynes**, London, Preager,1992, ss. 89-101.

Ancak burada Müslüman ve kalkınan ülkelerde, tasarruf hacmini belirleme yetkisinin para ve sermaye piyasasına⁷ bırakılması tartışmalı bir husustur. Örneğin Türkiye’de faiz haddi üzerine konulan siyasal baskı ve “enflasyon oranında, faiz haddi” savının doğal iki sonucu vardır: (i) Faizin, para ve sermaye piyasalarında tasarrufun fiyatı olmaktan çıkartılması halinde; tasarruflar erir ve bu piyasalar giderek küçülür. Geçici çözüm olarak bulunan, dış sendikasyon kredileri ise; dışarıya faiz ödenmesine yol açtığından, geri ödenirken hem milli geliri azaltır, hem de cari açık ve borç yükü ile kur riski doğurur: Dolayısıyla kriz çağrışımı yaptırdığından, ülke kredi notunu düşürür: Faiz karşıtlığının veya faizi yurt içinde baskı altına alınmasının fırsat maliyeti, dış borçların artması ve daha düşük büyüme hızıdır. Bu güne kadar olan da budur.

(ii) Faizin tasarrufun fiyatı olmaktan çıkartıp, kâr payının ikame edilmesi ile böylece katılım bankacılığına ve İslami kurallara göre yeniden düzenlenen sermaye piyasasına geçilmek isteniyor olabilir. Bu taktirde iki husus ortaya çıkar. Tasarruflarını faizle değerlendirmek isteyen tasarrufçuların, tasarruflarını dövizle ve yurt dışındaki bankalara yatırmaları mümkündür. Kısacası sermaye ihracı söz konusudur. Dahası İktisat tarihi faizsiz yani kâr paylı bir modelin kalkınmayı başarı ile finanse edebildiğine tanık olmamıştır. Zira Katılım Bankaları’nda mevduatın maliyeti sıfırdır: Veya varsa rakip bankaların verdiği faiz, zımni maliyettir. Dolayısıyla sadece katılım bankalarından ve İslami Borsa’dan oluşabilecek para ve sermaye piyasalarının etkinliği, fırsat maliyeti bulunmadığından tartışmalıdır.

Bir ekonomide, ekonomik dönemler arasındaki tek bağ; faiz ya da iskonto haddidir. Faiz haddi kurumunun olmadığı bir ekonomide; mali piyasaların var olması ve işletilmesi, yatırım projelerinin getirisinin hesaplanması⁸ dolayısıyla reel sektörün finansmanı; kısacası kalkınmanın sürdürülebilmesi, mümkün gözükmemektedir⁹. Bir ekonominin mali piyasalarının, faizsiz etkin işletilmesi mümkün olamadığı iddiası; SSCB ve Osmanlı Devleti örneklerinin ekonomik çöküşle sonuçlanması ile doğrulanmaktadır.

Netice olarak, Müslüman uluslar, kalkınmak ve diğer dinlerin cemaatleri ile rekabet ederek bağımsız yaşamak için; tasarruf, servet biriktirme, çalışma, kadının işgücüne katılımı ve faiz konusundaki v.b. ekonomi politikalarını, gelişme ve büyüme ile uyumlu kılmak durumundadır: Dolayısıyla, bu uluslar, Piyasa Ekonomisi’ni (~Kapitalizm’i) ve kurumlarını benimsemek ve işletmek, dahası inançları ile desteklemek ve denetlemek konusunda bir karar verme konumundadırlar. Piyasa ekonomisinin (görünmez elin) insanlığın en önemli keşfi olduğunu¹⁰ ve çağdaş uygarlığın piyasa ekonomisi, demokrasi ve hukuk devleti üzerine kurulduğunu iddia eden görüşler genel kabul görmektedir¹¹. Dahası kalkınma süreci sadece girişimcilerin ve piyasa kurumunun işlevi veya görevi ya da sonucu değildir. Nitekim Max Weber’e göre Batı’nın Kapitalizm aracılığı ile kalkınmasında, Protestan Ah-

⁷ <http://t24.com.tr/haber/fitch-merkez-bankasina-faiz-indirimi-icin-siyasi-baski-artabilir,270419>

⁸ E.J. Mishan-E.Quah, “Investment Criteria” , *Cost-Benefit Analysis*, Oxon, Routledge, 2007,ss.119-171.

⁹ J.S.Mill, “Of the Rate of Interest”, *Principles of Political Economy*, 7th Ed, London, Longmans Green, 1909, ch XIII.

¹⁰ Ludwig Von Mises, *Economic Freedom and Interventionism*, Newyork, The Foundation for Economic Education, 1996, 115-118.

¹¹ Francis Fukuyama, *The End of the History and Last Man*, Newyork, Prenal,2002.

lakı yol gösterici olmuştur¹²: Dolayısıyla Marx'ın "dinin afyon olduğu" tezine karşı, Max Weber'in "dinin kalkınmanın itici gücü olduğu" görüşü daha açıklayıcı olmaktadır.

Vergi Sistemi ve Tasarruf Hacmi İlişkisi:

Vergi sisteminin (v), tasarruf hacmi (S) ile ilişkisini belirleyen çok sayıda değişken olduğunu ifade edebiliriz: Vergi yükü (t), vasıtalı vergilerin vergi hasılatı içindeki payının, vasıtasız vergilerin payına oranı(k), gelir ve kurumlar vergilerinin tarifeleri(marjinal hadler = m), tasarrufların çifte vergilendirilmesi(sermaye gelirleri veya sermaye üzerindeki vergiler = d) ve nihayet kamu tasarruf oranı (sk)dikkate alınmalıdır. Tarihen Vergi hasılatı ve tasarruf hacmi ilişkisine ilk eğilen Ricardiyen bir analize göre¹³; iktisadi fazla (F), Milli Gelir'den(Y) tüketimin(C) çıkartılmasından geriye kalan bakiyedir:

$$F = Y - C \quad (2)$$

İktisadi fazla(F) aslında, Vergi hasılatı(T) ve Tasarruf hacmi(S) arasında paylaşılmaktadır. Bu paylaşmada; vergi hasılatının hacmine karar verecek olan, bir demokraside sosyal seçim sürecidir. Bu Ricardiyen analize göre:

$$F = T + S \quad (3)$$

Oysa bu eşitlik veya iktisadi fazla analizi, ücretlerin geçimlik düzeyin üzerine çıkması yani işçilerin de tasarruf etmeleri ile; Keynesyen analizdeki harcanabilir gelirin (Yh) nin tasarruf ve ve tüketim arasında bölüştürülmesine dönüştü. Keynesyen makro analizde kapalı ekonomide:

$$Yh = Y - T = (C + S) \quad (4) \text{ veya}$$

$$T + S = Y - C \quad (5) \text{ dir.}$$

Burada Konuyu genişletip; tasarruflar ile vergi sistemi(V), arasındaki ilişkiyi belirleyen faktörleri şöyle ifade edebiliriz. Dolayısıyla 5 ve 2 nolu eşitlikler ayniyet olsalar da, Keynesyen ve Ricardien analiz arasında bir fark var: Ricardo'da $S = P(kâr)$ iken¹⁴, Keynes' de vergi hasılatı (T) sosyal seçimle ve diğer şartlar sabit iken tasarruf hacmi (S) ise gelir düzeyi ve faiz haddi ile mali piyasalarda belirlenir.

Böylece Tasarruf hacmini etkileyen, vergi sisteminin alt değişkenlerini gözden geçirecek olursak bunlar arasındaki ilişki, diğer değişkenler ihmal edilirse, bir fonksiyonel ifade ile aşağıdaki şekilde anlatılabilir.

$$V = f (t, k, m, d, sk) \quad (6)$$

Vergi yükü ile kast olunan ve uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan¹⁵ $t = (T/Y)$ dir. Burada başka bir önemli husus; Vergi hasılatı (T) nın, kamu tasarrufları(sk) ile kamu tüketimi (ck) arasın-

¹² Max Weber, **The Protestant Ethics and Sprit of Capitalism**, (Translated: T.parsons), New York, Simon Schuster, 1997.

¹³ A. Roncoglia, **The Wealth of Ideas: History of Economic Thought**, Cambridge, Cambridge U.P., 2006, ss.200-201

¹⁴ **a.g.e.**,ss.200-201

¹⁵ Vito Tanzi-Howell Zee, **Tax Policy For Emerging Markets: Developing Countries**, **National Tax Journal**, vol. 53, no.2, June 2000, ss. 299-322.

da nasıl dağıtıldığıdır: Nitekim kamu tasarruf payı artırılırsa, yurt içi tasarruf hacmi yükselir. Aksine Kamu harcamaları (= Ck + Ik), vergi hasılatını (T) aşarsa, borçlanmaya(B) gidilir. Burada Ik kamu yatırımlarını ifade etmektedir. Borçlanmanın gündeme gelmesi ile birkaç sorun ortaya çıkar: **İlki** borçlanmanın vergilerin ertelenmesi niteliğinde olduğudur¹⁶. Dolayısıyla borcu, gelecek nesiller vergileri ile ödeyecek demektir. **İkincisi** iç borçlanma halinde; faiz haddinin yükselmesi ile; özel yatırımları sıkıştırma (crowding-out) etkisinin ortaya çıkması kaçınılmazdır. **Üçüncüsü** kamu borcunun GSMH oranının artması ve % 60'ı geçmesi AB normlarına göre ekonomik istikrarsızlığı davet eder¹⁷. Aşağıda kamu harcamaları(G), vergi hasılatı(T), kamu yatırımları (Ik) ve kamu tasarrufu(Sk) ile kamu tasarruf açığı (Bk) arasındaki ilişki incelenmektedir:

$$G = Ck + Ik \quad (7)$$

Aslında kamu tasarrufu ile temsil edilen husus: Vergi hasılatı(=kamu gelirleri) ile kamu tüketimi arasındaki olumlu farktır.

$$Sk = T - Ck > 0 \quad (8)$$

Eğer kamu yatırımları, kamu tasarruflarını aşarsa, kamu tasarruf açığı (As) ve borçlanma gereği ortaya çıkar:

$$As = Ik - Sk > 0 \quad (9)$$

Böylece sözü bu makalede analiz etmek istediğimiz ögelere; yani vergi sistemi ile yurt içi tasarruf hacmi arasındaki ilişkiyi kuran: Vergi yükü, Gelir ve Kurumlar Vergisi tarifeleri, vergi hasılatı içerisinde vasıtalı ve vasıtasız vergilerin payları (vergi hasılatının kompozisyonu), tasarrufların çifte vergilendirmesi, kamu tasarruflarına getirmiş olduk.

Vergi Yükü'nün Büyüklüğünün ve Tasarruf Hacmi'ne Etkisi:

Öncelikle hemen ifade edelim, literatüre göre bir ülkede tasarruf hacmini belirleyen iki ana faktör piyasa faiz haddi ile vergi yüküdür¹⁸. Vergi yükü ile kast olunanın vergi hasılatının milli gelire oranı olduğunu yukarıda açıklamıştık. Böylece vergi yükünü yukarıdaki (3) nolu ve (4)nolu eşitlikleri şu şekilde yazarak ifade etmemiz mümkündür:

$$T/Y = F/Y - S/Y = Y/Y - (C + S)/Y \quad (10)$$

Burada dikkat gereken husus, vergi yükünün hacminin ve bundan kamu tasarrufuna ayrılan payın, toplam tasarruf hacmini etkilediğidir.

Öncelikle Milli Gelir'den veya iktisadi fazladan, vergilere ne kadar pay ayrılacağına yani vergi yükünün ne kadar olacağına bir demokraside sosyal seçim denilen oylama süreçleri ile karar verilir: Kısacası vergi yükünün oluşumunda bir siyasi süreç ve siyasi bir karar vardır¹⁹. Diğer taraftan özellikle kriz dönemlerinde Merkez Banka'ları aracılığıyla para politikası ile, piyasa faiz haddinin de

¹⁶ R.J. Barro, "Are Government Bonds Net Wealth", **Journal of Political Economy**,1976, 59(2), ss. 93-116.

¹⁷ The EU, **Stability and Growth Pact(SGP)**, (COM 2015)

¹⁸ Robin Boadway-David Wildasin, "Taxation and Savings: A Survey", **Fiscal Studies**, vol 15, 1995, ss. 19-63.

¹⁹ James Buchanan-George Brennan, **The Power to Tax: Analytical Foundations of Fiscal Constitution**, Indiana Polis, Liberty Fund, 1980.

baskılanabildiği düşünülürse; tasarruf hacminin oluşumunun da önemli ölçüde oy sandığına dayanan siyasi bir kararın olması da mümkündür. Bu nedenle piyasa faiz haddinin, piyasa güçlerince serbestçe oluşturulabilmesi için, Merkez Bankaları'nın bağımsız olması istenmektedir²⁰.

Nitekim Maliye Politikası'nın kalkınmayı desteklemesi açısından, vergi yükünü tam istihdama ulaşıncaya kadar; mümkün mertebe düşük ve bu vergi yükünden alt yapı yatırımlarına ayrılan payın yani kamu tasarruflarının, oldukça yüksek tutulması beklenir. Aksi halde hem tam istihdam için gerekli sermaye birikimi ertelenecek, dolayısıyla işsizlik ve onun doğurduğu yoksulluk sürecek ve hem de piyasa ekonomisinin hacmi düşürülerek, milli gelir azaltılacak demektir. Zira alt yapı yatırımlarının²¹ iyileştirilmesi, piyasa ekonomisinin gelişmesi için ön şart olup; toplam faktör verimliliğini belirler. Böylece piyasa faiz oranı bastırılır yani reel faizin yeterli düzeyde oluşmasına izin verilmez ve yüksek vergi yükünden kamu tasarruflarına ayrılan pay düşük tutulursa, tasarruf hacmi de yetersiz çıkar ve yurt içi tasarruf açığı ile cari açık devam eder: Dolayısıyla tasarruf açığı ve cari açık, dış borç yükü birlikte ekonomik istikrarsızlığı da davet ederler.

Kalkınan ülkelerde vergi yükü ve özel tasarruflar, demokrasi ve piyasanın çatıştığı alandır. Nitekim, demokrasiler, yoksulluk sorununa, vergi yükü aracılığı ile seçmen çoğunluğuna gelir transferi ile geçici çözüm arar: Piyasa ise; tasarrufları yani sermaye birikimini çoğaltıp, istihdam hacmini artırarak yani büyüyerek ve adam başına geliri artırarak, yoksulluğu yok etmeye çalışır. Her ne kadar piyasadaki girişimcinin gündeminde yoksulluk diye bir sorun yoktur: Ancak onun kâr ve sermaye birikimi hırsı, görünmez el²² sayesinde istihdam artışı ve büyüme yani adam başına gelirin artışı ile son bulur. Kaldı ki demokrasinin bulduğu seçmen çoğunluğuna gelir transferi formülü, gerçekçi bir çözüm olmayabilir: Zira popülizme yol açarak, Yunanistan ve G. Kıbrıs örneklerinde olduğu gibi; devletin iflası riskini taşır ve artan vergi yükü de; yansıma dolayısıyla, çoğalan yoksul-işsizlerin üzerinde kalır.

Kısacası Türkiye kalkınmak ve tam istihdama ulaşmak istiyorsa, vergi yükünü düşürmek ve bu azalan vergi yükünden, alt yapı yatırımlarına, daha fazla pay ayırmak durumundadır²³. Eğer borçlanma olacak ise; sadece geri ödemeli alt-yapı yatırımları ile sınırlanmalı, ancak bu bütçe açığı AB kuralları içinde kalmalıdır. Türkiye'de tasarruf açığı sorununun nedeni; Milli Gelirin veya iktisadi fazlanın paylaşımında, vergi yüküne²⁴, tasarruf hacminin²⁵ en az iki katı kadar yüksek bir pay ayrılmış olmasıdır. Kaldı ki gözlenen bir husus, Türkiye'de zaman içerisinde faiz haddi baskılanarak düşürülüp ve vergi yükü artırıldıkça; tasarruf hacmi erimektedir(Çizelge: I). Ayrıca vergi yükü artışı, tasarruf hacmini düşürmekle kalmamakta dolayısıyla istihdam artışı ve büyüme hızı da düşmektedir. Kuşkusuz kamu gelirlerinin hacmini veya vergi yükünü belirleyen, kısa dönemde seçmenlerin oyları ile açıkladıkları talepleri; uzun dönemde ise piyasanın vergi ödeme kapasitesidir: Kısacası iktisadi fazlanın hacmi veya Milli Gelirin, tüketimden arta kalanıdır ($F = T + S = Y - C$).

²⁰ Guy Debelle-Stanley Fischer, "How Independent Should the Central Banks Be? ", **Conference Series**, Federal Reserve Bank of Boston, 1994, ss.195-224

²¹ Holtz-Eakin, D. February. Public Sector Capital and the Productivity Puzzle. **Review of Economics and Statistics**, 76:1, 1994, ss. 12-21.

²² Adam Smith, **The Wealth of Nations**, London, Every Man's Library, 1911, vol.I, s.400

²³ Kalkınma Bakanlığı, **2015 Yılı Programı**, Ankara, Aralık-2014, s. 27.

²⁴ **a.g.e.**, s. 56.

²⁵ **a.g.e.**, s. 16.

Vergi Yüğü ve Yurt içi tasarruf hacmi arasındaki korelasyon katsayısı $r = + 0,01$ çıkmakta ve anlamlı bir ilişki görülmektedir. Aslında bu sonuç doğru da olabilir: Zira vergi yükünü belirleyen, bağımsız karar alan siyasal süreçtir: Oysa tasarruf hacmi ise bakiye bir kavram olmakla birlikte; diğer şartlar sabitken, piyasa faiz haddince, belirlendiği kabul edilir: Nitekim yukarıdaki tabloya göre faiz haddi ve tasarruf hacmi ilişkisinde korelasyon katsayısı $r = + 0,91$ çıkmaktadır. Bu yüksek pozitif korelasyon aynı zamanda faiz haddi ve tasarruf hacminin birlikte artıp azaldığını göstermesi açısından açıklayıcıdır.

Bu noktada ilave edilecek bir husus, Türkiye’de adam başına gelirin artmasına rağmen tasarrufların uzun dönemde artmaması veya düşmesine yol açan dört değişken mevcuttur:

(Çizelge: I)

Türkiye’de Vergi Yüğü, Faiz Haddi ve Yurt İçi Tasarruf Oranı İlişkisi

Yıllar	Vergi Yüğü (Bürüt) (%)	Yurtiçi Tasarruf Oranı (%)	Merkez Bankası gecelik faiz oranı (%)
2002	23,6	19,0	57
2003	25,4	19,3	48
2004	25,4	20,3	42
2005	25,8	18,2	35
2006	26,2	16,6	29
2007	26,3	15,5	27
2008	26,5	16,8	27
2009	27,1	13,2	20
2010	28,4	13,9	15
2011	29,7	14,4	17,75
2012	30,3	14,3	16,50
2013	31,9	13,4	11,75

Kaynak: Gelirler Genel Müdürlüğü, Bütçe Gelirleri(1923-2014), Tablo 13, DPT Yıllık Programlar, ve TCMB

(i)Piyasa Faiz Haddi’nin baskılanarak düşürülmesi(reel faizin sıfırlanmak istenmesi)

(ii) Vergi Yüğüünün artırılması (iii)sosyal risklerin azaltılması (iv) sosyal transferler ile gelir dağılımındaki düzeltilmek istenmesidir. Ama ağırlık, kuşkusuz piyasa faiz haddinin baskılanarak düşürülmesi ile vergi yükünün artmasındadır. Alt-yapı yatırımlarının, toplam yatırımlar içindeki payının artmasında 2008 Küresel Krizi’ne karşı güdülen Maliye Politikası’nın rolü olduğu açıktır. Türkiye netice itibariyle, yaklaşık vergi yükünün üçte biri veya kamu gelirlerinin dörtte biri kadarlık bir özel kesim tasarrufu ile; tam istihdama ulaşabilecek yani kalkınmasını sonuçlandıracak bir hızla sürdüremez. Aşağıda (Çizelge: II) son yıllardaki vergi yüğü, devlet gelirleri yüğü ve yurt içi tasarruf oranı görülmektedir.

Türkiye’de 2011-2014 Yılları Arasında Vergi Yükü, Genel Devlet Gelirleri Yükü ve Yurt İçi Tasarruf Oranlarının Seyri
(Çizelge: II)

Yıllar	Vergi Yükü(*)	Genel Devlet Gelirleri Yükü	Özel Tasarruf	Kamu Tasarrufu	Yurt İçi Tasarruf Oranı
2011	% 29,22	% 36,4	% 10,7	% 3,7	% 14,4
2012	% 29,52	% 37,8	% 11,9	% 2,4	% 14,3
2013	% 31,46	% 40,0	% 9,9	% 3,4	% 13,4
2014	% 30,54	% 39,1	% 11,7	% 3,2	% 14,9

(*) Vergi Yükü ve Sosyal Fonlar

Kaynak: DPT, 2013 ve 2015 Yıllık Programları

Görüldüğü üzere; tasarruf hacmini belirleyen faktörler arasında en öne çıkanı faiz haddi ve vergi yüküdür: Vergi yükünde siyasal süreç, devletin, iktisadi fazladan veya milli gelirden alacağı payı belirlemekte; piyasa ise, faiz haddi ile tüketicinin, tüketimini cari ve gelecek dönemler arasında dağıtmasını sağlayarak tasarruf hacmini tayin etmektedir. Zira Keynesyen dünyada, Ricardian çağdan farklı olarak, tüketiciler/işçiler geçimlik gelir düzeyini aştıklarından, tüketimlerini faiz haddini göre dönemler arasında dağıtabilmekte ve tasarruflar aracılığıyla ömür boyu tüketimlerini maximize etmeye çalışmaktadırlar²⁶: Ömür Boyu Tüketim Devresi Teorisi²⁷. Ancak bu analizden anlaşılacağı üzere tasarruf bakiye bir kavramdır. Nitekim 1990’lı yıllarda % 26 kadar yükselen tasarruf hacmi yarı yarıya azalmış gözükmemektedir.

Bilindiği gibi basit Harrod²⁸-Domar büyüme modeline göre; büyüme hızı [$g = (S/Y) / c/o$] yani tasarruf hacminin, sermaye hasıla katsayısına bölümü ile elde edilen orandır. Türkiye hızla büyümek istiyorsa ya tasarruf hacmini (S/Y) artırmak veya cari açığını yükseltmek durumundadır. Aslında dış dış açık ve iç açık, cari büyüme düzeyinde birbirlerine eşittirler:

$$(G - T) + (I - S) = NX \quad (11)$$

Burada sol taraf iç açığı, sağ taraf dış açığı (cari açığı) ifade etmektedir. Nitekim tasarruf hacmi veri iken, daha hızlı büyümek ancak, dış açığın artması ile mümkündür²⁹: Fakat Dış Borç Yükü sınırsız artırılmaz ve ülkenin kredilendirme derecesi veya notu düşer ve faiz haddi yükselir. Türk ekonomisinin kredibilitesi iki uluslararası derecelendirme kuruluşundan en az “yatırım yapılabilir” notu almasına ve bunu korumasına bağlıdır. Ayrıca FDI (Yabancı Doğrudan Yatırımlar) payı da yükselirse; ileride kâr transferleri de artacağından, cari açık büyür.

Dolayısıyla sürdürülebilir büyüme ancak iç tasarruf hacminin artırılması ile mümkündür. Tasarrufları artırmada, tek denetlenebilir değişken, vergi yükü olmaktadır: Kısaca tasarrufları artırmak için, vergi yükü düşürülmeli ve kamu tasarrufuna ayrılan pay artırılmalıdır. Nitekim faiz haddi, re-

²⁶ Douglas Bernheim, **Taxation and Saving**, NBER, Working Paper 7061, March 1999.

²⁷ Jan Tinbergen, “Methodological Background of the Plan, **Planning in Turkey**, (Edr: E.İnanç-S.İlkin), Ankara, ODTÜ, 1967,ss.71-77.

²⁸ Roy Harrod, An Essay in Dynamic Theory, **Economic Journal**, Vol. 49, No.193, 1939, ss. 14-33.

²⁹ Feldstein, M., Horioka, C. “Domestic Saving and International Flows” **Economic Journal**, 1980,90(358)ss. 314-329.

zerv paraya sahip olmayan ülkelerde; Merkez Bankası'ndan ziyade, piyasaca belirlendiğinden, uzun dönemde denetlenebilir değişken sayılamaz: Veya bu ekonomilerde hem düşük faiz haddi ve hem de yüksek tasarruf hacmi, aynı zamanda gerçekleşmesi mümkün olaylar değildir.

Vergi Hasılatının Kompozisyonu (Vasıtalı Vergilerin, Vasıtasız Vergilere Oranı): Vasıtalı vergi hasılatının(vt) vasıtasız vergi hasılatına(vz) oranı(k); aslında vergi hasılatının, tüketim veya gelir ve servet kaynakları arasında nasıl paylaştırıldığını gösterir.

$$k = vt / vz \quad (12)$$

Ancak $vt > vz$ yani $k \geq 1$ ise; kısacası vergi hasıtalı, vasıtalı vergiler ağırlıklıysa vergi siteminin adil olmadığına ilişkin genel bir kabul mevcuttur. Zira vasıtalı vergiler, genelde tüketimden tahsil olunduğlarından Engel Yasası gereği gelir düşüğe tüketime ayrılan pay artacağından tersine oranlı(-rici) vergiler sayılırlar. Dolayısıyla gelir dağılımını bozdukları varsayılır³⁰.

Kalkınan ülkelerde $k \leq 1$ yani vasıtasız vergi hasılatının ağır basmasının adil olduğuna karşı itirazlar vardır:

(i) Birincisi eğer Türkiye'deki gibi gelir vergisinin % 67 sini yani 2/3 nü stopajla tahsili söz konusu ise³¹; kısacası vasıtasız vergileri de ücretliler ödüyor; k'nın düşük veya yüksek olması gelirin eşit dağılımını etkilemez: ücretler üzerindeki gelir vergileri ile tüketim üzerindeki vasıtasız vergiler arasında bir fark yoktur³². Nitekim Marx ve Engels'in 1848 tarihli Komünist Manifestosunu yazarken 2. maddesine koydukları "ağır ve artan oranlı gelir vergisi" sermaye gelirlerini hedef almış idi. Oysa tarihen ücretler de geçimlik düzeyin üzerine çıkınca, işçiler de gelir vergisine tabi oldular ve özellikle bizim gibi kalkınan ülkelerde gelir vergisi hasılatında, ağırlık ücretlere kaydı.

(ii) İkinci olarak k katsayısının yükselmesi(vasıtalı vergi hasılatının ağırlık kazanması), makro matrahın tüketime kaydırarak, tasarrufları teşvik edici bir öge olabilir. Özellikle lüks veya ithal edilen mallar üzerine konulan ağır vergiler, tüketimi caydırarak, tasarruf açığını kapatma yanında cari açığı düşürme rolü de oynayabilir.

(iii) Üçüncüsü makul bir oranda kalmak şartı ile; erdemsiz mallar(alkol, sigara, kumar, talih oyunları v.b.) üzerindeki vasıtalı vergiler ile negatif dışsallıkları(akaryakıt, özel taşıtlar, atıklar v.b.) vergilendiren Pigoucu vasıtalı vergilerin³³ adil olmadığını söylemek mümkün değildir. Dahası toplum sağlığı, genel ahlâk ve çevrenin korunması için lüzumlu sayılabilirler.

(iv) Aslında en önemlisi ve çarpıcı olanı ise; sanılanın aksine; Türkiye'de vergi sisteminin vasıtasız vergiler ağırlıklı olduğu tespittir: Eğer, servet vergileri geliri ve sosyal sigorta primleri vasıtasız vergilere katılırsa:

Toplam Vasıtasız Vergiler (Vz1= Vasıtasız Vergiler + Servet Vergileri Hasılatı + Sosyal Sigorta Primleri) ise: Toplam Vasıtasız Vergiler(Vz1) > (Vto)Vasıtalı Vergiler bulunur.

³⁰ Frederic Von Hayek, "Progressive Taxation Reconsidered", **On Freedom and Free Enterprise**, Alabama, Mises Institute, 2008, ss. 265-285.

³¹ Ömer Faruk Batırel, "Türkiye'de Gelir Vergisi'ni Kim Ödüyor?", **Vergi Dünyası**, sayı 384, 2013, ss.28-34.

³² Vito Tanzi-Howell Zee, **a.g.e.**,ss. 299-322.

³³ Harvey Rosen-Ted Gayer, **Public Finance**, NewYork,Mac Graw Hill, 2014, s.87.

Aşağıda (Çizelge: III) de Türkiye’de vergi yükü, vasıtalı ile toplam ve düz vasıtasız vergilerin GSYH oranları ile birbirlerine oranları yani k kat sayısı yer almaktadır. DPT tasnifinde servet vergileri hasılatı ayrı tutulmuş olsa da³⁴, tarafımdan vasıtasızlara katılmıştır. Ancak servet vergilerinin GSYH’daki payı % 1 den küçük olduğundan sonucu pek etkilememektedir. Burada asıl önemli olan aşağıda (Çizelge:III) deki (5) sütunda yer alan sosyal sigorta primlerinin hacmidir. Çıplak vasıtalı ve giydirilmiş vasıtasız toplam ilişkin sırasıyla 3 ve 6 nolu sütunlar karşılaştırılırsa iddiamızın doğru olduğu anlaşılır.

Oysa k, ne kadar büyürse; makro vergi matrahı, o kadar tüketime kayar. Türkiye gibi kalkınan ve sermaye birikimine çalışan bir ülkede k’nın 1 den büyük olması tercih edilebilir: Zira vasıtasız vergiler, gelir ile birlikte tasarrufları ve sermayeyi de vergilendirdiklerinden, tasarruf arzını kısarak, tasarruf açığı yaratırlar.

Türkiye’de 2011-15 Döneminde GSYH içerisinde Çıplak Vergi Yükü Vasıtalı ve Vasıtasız Vergiler ve Oranları (Çizelge: III)

Yıllar	Vergi Yükü(*) (1)	Vasıtasız Vergiler (Vt1) (**) (2)	Vasıtalı Vergiler (Vz1) (3)	K1= Vt1/ Vz1 (4)	Sosyal Sigorta Prim Yükü (5)	T.Vasıtasız Vergiler (Vt2) (6)	K2= Vt2/ Vt2 (7)
2011	% 20,06	% 6,56	% 13,50	2,06	%7,00	%13,56	0,995
2012	% 20,16	% 6,74	% 13,42	1,99	%7,12	%13,86	0,968
2013	%21,37	% 6,61	% 14,77	2,23	%7,69	%14,30	1,032
2014	%20,49	% 6,72	% 13,78	2,05	%7,62	%14,34	0,961
2015(***)	%20,63	% 6,81	% 13,82	2,02	%7,79	%14,60	0,947

(*) Sosyal Fonlar hariç vergi yükü, (**)Vasıtasız + Servet vergileri (***)DPT Tahmini

Kaynak: DPT 2015 Yıllık Programı, s.56 ve s.70.

Türkiye’de düz vasıtasız vergiler esas alındığında k1’in 2’nin üzerinde çıkmasının, tasarruf açığını kapatmaya hizmet ettiği iddia edilebilir. Ayrıca vasıtalı vergiler, vergi yükünü tüketicilere ve özellikle alt gelir gruplarına kaydırsalar bile; tasarrufları ve yatırımları yükselterek istihdamı artırdığı ölçüde işsizliğe bağlı yoksulluğu ortadan kaldırmaya hizmet eden her önlem, gelir dağılımını düzelttiği gibi; Rawlsian³⁵ sosyal refah fonksiyonuna ve Maximin İkesi’ne göre göre sosyal refahı da artırır. Nitekim Rawls’a göre bir toplumda, sosyal refah; gelir dağılımının en dibindeki bireylerin³⁶, işsiz-yoksulların refahı ile doğru orantılı olarak değişir.

Neden sosyal sigorta primlerini vasıtasız vergilere kattığımızı açıklayalım: Sosyal sigorta primlerini literatürde “götürü bir baş vergisi” ile ikame etmek isteyen görüşler mevcuttur. Böylece vergi yükü çalışandan, topluma yansıtılmak istenmektedir³⁷. Ayrıca kaynakta kesilen ve gelir üzerinden he-

³⁴ Kalkınma Bakanlığı, 2015 Programı, **a.g.e.**, s.56.

³⁵ Harvey Rosen-Ted Gayer, **a.g.e.**,s.260.

³⁶ John Rawls, **A Theory of Justice (Revised Edition)**, Oxford Univ. Press, New York, 1999,s.132.

³⁷ Jerry R. Gates, **Insuring Inequality: Leadership in Social Security 1935-1954**, The University of Michigan Press, 1983, ss.46-49.

sap edilen bu primlerin, tıpkı servet vergileri hasılatı gibi, vasıtasız vergi sayılmaması için bir neden yoktur: zira vasıtasız vergiler gelir veya servet gibi, belli matrahtan doğrudan tahsil olunan vergilerdir.

Ancak burada Türk kamu oyunun ve literatürün de dikkatinden kaçan husus; düz vasıtasız vergilerin yani sadece Gelir ve Kurumlar Vergileri olarak, ele alınması dolayısıyla vergi sistemimizin vasıtalı vergiler ağırlıklı çıkmasıdır. İşte yukarıda ki nedenlerle k2’de, 1’in üzerine çıkartılması ve hatta 2’ye taşınması önerilebilir. Bu toplumun en yoksulları, tüketiciler değil işsizlerdir. Vasıtasız vergilerin vergi yükü içerisinde ağırlık kazanması tam istihdam sonrasına yani sermaye birikiminin tamamlanmasına ertelenmelidir.

Gelir ve Kurumlar Vergileri Tarifeleri:

Bir gelir vergisi tarifelerini artan oranlı yapan husus; kuşkusuz ortalama vergi haddinin, gelir artıkça yükselmesidir. Ancak bu artışı sağlayan ise gelir vergisinin uzunluk ve yükseklik farklarıdır³⁸. 2015 yılı itibariyle Türk Gelir Vergisi’nin yüksekliği (% 35 - % 15 =) % 20 ve uzunluğu ise 66.000 T.L. dir. Her ne kadar yükseklik çok büyük çıkmasa ve en yüksek marjinal had %35 bulursa bile; kalkınan bir ülkede bu artan oranlı bir tarifenin sermaye birikimine hizmet ettiğini söylemek pek mümkün değildir: İki nedenden dolayı:

(i) Birincisi, kalkınmış ülkeler tam istihdama ulaşmadan önce yani kalkınma süreci sırasında artan oranlı bir gelir vergisi tarifesi uygulanmıyordu. İleri artan oranlı gelir vergisi tarifelerinin, gelişmiş ülkelerde yaygın kullanımı, Keynesyen İhtilal sonrası ve “tasarruf paradoksu” olgusunun kabulü ile İkinci Dünya Harbi sonrasına rastlar³⁹. Türkiye de Gelir ve Kurumlar vergilerine 1950 yılında geri kalmış bir tarım ve köylü ülkesi iken geçti. Dolayısıyla son 65 yıllık kalkınma çabamıza rağmen, tam istihdam düzeyi için yeterli sermaye birikimini sağlayamamızın temel nedenlerinden biri de; tasarrufları vergilendiren Gelir ve Kurumlar Vergilerini ve onun artan oranlı tarifelerini, çok erken uygulamamızdır. Dolayısıyla artan oranlı Gelir ve Kurumlar Vergileri, sadece tasarruf eğilimini değil tüm piyasa müşevviklerini kırdılar.

(ii) İkincisi, BRİC veya AB içerisindeki rakiplerimiz örneğin Rusya veya Bulgaristan veya Macaristan’da “düz oranlı” Gelir ve Kurumlar Vergisi uygulamaktadır. Nitekim GV ‘de Rusya’da % 13, Bulgaristan’da % 10 ve Macaristan’da % 16’lık düz oranlı tarife mevcuttur. Vergi rekabeti, ekonomik rekabeti belirleyen öğelerden birisidir. Özellikle yabancı yatırımları çekmek ve ihracatta rekabet gücü yakalayabilmek açısından, vasıtasız vergilerin tarifeleri önem kazanmaktadır. İhracat çekişli büyüme modeli uygulayan bir ülkede, vergi rekabeti de önem kazanır. Dahası bu tarifeler aynı zamanda ekonomik rakiplerimizden, daha az tasarruf edebileceğimizi ve daha yavaş kalkınabileceğimizi, ifade etmektedir.

2014 yılı itibariyle Türkiye ve Almanya’yı, (Gelir Vergisi’nin uzunluk farkı/ fert başına cari fiyatlarla GSYH oranını) açısından karşılaştırsak şu sonucu elde ederiz:

Türkiye => [66.000/ 25.015] T.L.= 2,64 (2015)

Almanya => [501.000/43.000] € = 11,63 (2015)

³⁸ Fritz Neumark, **Maliye’ye Dair Tetkikler**, İstanbul, İ.Ü. İktisat fakültesi Yayını, 158-167.

³⁹ Mark Skousen, **a.g.e.**, ss.89-103.

Türkiye’de adam başına gelirin Almanya’nın yaklaşık beşte biri kadar olmasına ve vergi ödeme kapasitesinin çok daha düşük bulunmasına rağmen⁴⁰; Alman Gelir Vergisi tarifesinin uzunluğu 500.001 € ve bu uzunluğun, adam başına gelire oranını 11,63 çıkmaktadır. Oysa Türkiye’de bu oran 2,64 olup, Almaya’nın 1/4 den daha azdır: Bu hesaplama, tarifemizin sorunları olduğunu ortaya koymaktadır.

Buradan hareketle şu sonuca varabiliriz: Türk Gelir Vergisi tarifesi, stopaj ile birlikte uygulandığında; düşük gelirliyi ve özellikle ücretlileri kavramayı hedeflemiştir. Aslında tarifenin uzunluğunun bu kadar kısa tutulması ve genel bir asgari geçim indirim kurumunun mevcut olmaması, Gelir Vergimiz’in dar gelirlileri kavradığından, artan oranlıdan ziyade azalan oranlı olduğu iddialarına da yol açabilir. Gelir Vergisi hasılatının 2/3 nün stopajla ve ücretlilerden elde ediliyorsa; bu verginin, artan oranlı olduğuna hükmetmek zordur. Aslında bir verginin artan oranlılığının bir ölçüsü de vergiden önceki (Gö) ve sonraki(Gs) Gini oranlarının karşılaştırıldığında; vergiden sonraki gelir dağılımının eşitliğe yaklaşmasıdır.

$$\Delta G = G\ddot{o} - G_s > 0 \quad (13)$$

Eldeki verilere göre, kayıt dışı ekonomiyi de hesaba katınca, Türkiye’de beklenin aksi bir durum olduğu iddia edilebilir: $G\ddot{o} < G_s$ çıkması beklenmelidir. Dolayısıyla Gelir Vergisi’nin Teorik gerekçesi⁴¹ ortadan kalkmaktadır. Gelir ve Kurumlar Vergileri sadece mali gayeli vergiler olmaktadır.

Nitekim, Milli gelir içerisindeki faktör payları açısından tam tersi bir sonuç mevcuttur: Türkiye’de kabaca Milli Gelir’in % 60,8’ni kâr, faiz ve rant, % 39,2’nu, ücretler oluşturmaktadır⁴². Buradan çıkan bir başka sonuç da; artan oranlılık, sermaye birikimini engellediği için kayıt dışılığa da sebep olmaktadır. Bir başka deyişle tasarrufların bu düzeyde olabilmesi bile; Gelir Vergisi tarifesinin ücretliler ve dar gelirliler üzerine yüklenmesi ve yüksek gelirlilerin kayıt dışılığı tercihi ile mümkün olmaktadır. Bu eşitsizliklerden asıl istifade eden, tasarruf hacminin artmasından ve yatırıma dönüşmesinden yararlanan işsizler olduğundan, karşı çıkmak da pek mümkün değildir. Netice olarak işsizlerin Milli Gelir içerisindeki refah göstergesi tasarruflar(~ yatırımlar) yani gelecek dönemdeki istihdam artışı bekleyişleridir.

Artan oranlı tarifeye ilişkin, tasarrufların artırılması açısından şu eleştiriler veya önlemler söz konusu olabilir:

- (a) % 15- 20 aralığındaki bir düz oranlı vergi tarifesinin, her ne kadar vergi yükünü; alt gelir gruplarına kaydıracağı iddia edilse bile, tasarrufları teşvik eder ve mevcut artan oranlı nominal vergi tarifesi, tasarruf hacmi için elverişli değildir. Ayrıca asgari geçim indirimi ile birlikte uygulanan örneğin % 20’lik bir düz oranlı gelir vergisi tarifesinin marjinal oranları, aslında % 0 ile % 20 arasında değişir: Makûl bir gizli artan oranlılık mümkündür.
- (b) Mevduata ve hazine bonosu gibi sabit getirili sermaye gelirlerine uygulanan düz oranlı ve sırasıyla % 15 ve % 10’luk gelir vergisi tarifelerinin yüksek olduğu ve düşürülmesi veya istisna kapsamına alınması tercih edilir.

⁴⁰ Vito Tanzi-Howell Zee, **a.g.e.**,ss. 299-322

⁴¹ Frederic Von Hayek, **a.g.e.**,ss.265-285.

⁴² TÜİK, **Türkiye’de Gelir ve Yaşam Koşulları**, Ankara, Başbakanlık, 2008,s.42.

(c) Son olarak Gelir Vergisi yanında Kurumlar Vergisi'nin varlığı, sermaye gelirleri üzerinde çifte vergileme olarak görülmektedir⁴³. Dolayısıyla Gelir ve Kurumlar Vergilerinin entegre edilerek aynı düz oranlı tarife ile kavranmaları düşünülebilir.

Kamu Kesimi Tasarrufları:

Burada önemli olan kamu yatırım-tasarruf farkı yani borçlanma gereğidir:

$$Ak = Ik - Sk \quad (12)$$

Formülde Sk kamu kesimi tasarrufunu, Ik kamu kesimi yatırımını, Bk kamu kesimi yatırım tasarruf farkını yani kamu tasarruf açığını temsil etmektedir.

Küresel Kriz döneminde, Maliye Politikası'nın bir sonucu olarak, ülkemizde kamu yatırımlarının artırılması istendiği gözlenmekle birlikte; asıl gelişme kamu yatırım- tasarruf farkı veya kamu tasarruf açığının (Ak) gösterdiği azalmadır⁴⁴. Bu durum kemer sıkma veya tasarruf politikasına uygun bir gelişmedir. Ancak krize karşı ne ölçüde hizmet ettiği veya büyümeye ne kadar yararlı olduğu da tartışmalıdır.

Diğer taraftan kamu tasarruf açığının ekonomik Kriz'e rağmen, aşırı yükselmesi istenmeyebilir: Zira harcamaların artışı talep yaratırken, borç yükünün artışı faizi yükselterek yatırımları düşürür ve kriz riskini artırır. Türkiye'de kamu yatırımı GSMH'nın % 4 civarında kalmakta ve alt yapı yatırımlarına yönelmektedir. Ülkemizdeki kamu yatırımlarının GSYH'ya oranının, AB ortalamasının üzerinde seyrettiği⁴⁵, bunun kalkınan bir ekonomi olarak alt yapı yatırımları ihtiyacından kaynakladığı ve kamu yatırımlarının özellikle ulaşım-haberleşme ile eğitim ile enerji yatırımları alanında toplandığı anlaşılmaktadır. Nitekim kamu tasarrufu da, kamu yatırımlarına bağlı olarak % 3-4 aralığında istikrarlı bir düzeyde sürmektedir.

2011-2015 Döneminde Kamu Ve Özel Kesim Yatırım-Tasarruf Farkları ve Cari Açık İlişkisi: (Çizelge: IV) (GSYH % si olarak)

Yıllar	2011	2012	2013	2014	2015
Kamu Yatırımı	% 4,1	% 4,4	% 4,9	% 4,8	% 4,5
Kamu Tasarrufu	% 3,7	% 2,9	% 3,4	% 3,2	% 3,1
Kamu Yatırım- Tasarruf Farkı	- %0,4	-%1,5	-%1,5	-%1,6	-%1,4
Özel Kesim Tasarrufu	%10,7	%11,6	% 9,9	%11,7	%12,2
Özel Kesim Yatırım-Tasarruf Farkı	-%9,3	-% 4,3	-%6,0	-%4,1	-%4,0
Cari Açık	- % 9,7	- % 6,2	- %7,9	- % 5,7	- % 5,4

Kaynak: DPT,2013, 2015 Yıllık Programları

⁴³ Robert Caroll, **The Economic Effects of Lower Tax Rate on Dividends**, (Special Report), Tax Foundation, 2010,ss.3-5.

⁴⁴ Kalkınma Bakanlığı, **a.g.e.**,s. 56.

⁴⁵ Kalkınma Bakanlığı, **a.g.e.**,s. 28.

Burada ortaya çıkan husus, (i) kamu ve özel tasarruf açıkları toplamının, yaklaşık olarak cari açığa eşit olduğu olgusudur. Kısacası İç Açık = Dış Açık çıkmaktadır (Çizelge : IV). (ii) Ayrıca yurt içi tasarrufları artırmada kısa dönemde baş vurulabilecek tek politika önlemi, kamu yatırım-tasarruf farkının yani kamu tasarruf açığının azaltılması olmaktadır. Bu kriz ve kalkınma sürerken alt-yapı yatırımları kısılamayacağına göre; artırılması gereken kamu tasarrufudur. Kamu tasarrufunun artırılması ise; kamu tüketiminin azaltılması ile mümkündür ve neticede seçmenin vereceği ve/veya onaylaması gereken bir karardır.

Tasarrufların Çifte Vergilendirilmesi:

Aslında Türkiye’de gözden kaçan bir husus tasarrufların çifte vergilendirilmesi konusudur. Kalkınan bir ülkede tasarruf, özellikle nesiller arasında sermaye aktarımına yol açıyorsa; bir kamusal mal ve aynı kuşak içerisinde işsizlerin iş bulmasını ve büyümeyi sağlıyorsa, pozitif dışsallık olgusudur⁴⁶. Kaldı ki birey tasarrufları ile kendisini Sosyal Güvenlik hizmetleri sırtında bir yük olmaktan kurtardığı gibi; kamusal bir fena (veya erdemsiz mal) olan yoksulluğu azalttığından negatif dışsallığı da yok etmektedir. Kalkınmanın motoru, sermaye birikimi veya tasarruflar olduğuna göre; gelir vergisi yani gelirin matrah alınmasıyla tasarrufların da kavranması, kalkınma karşıtı bir politikadır.

Öncelikle Tasarrufların çifte vergilendirilmesinden neyin kast olduğunu açıklayalım:

Bir vergi mükellefinin, Gelir Vergisi’nin matrahı olan gelir; tüketim ve tasarruftan oluşur.

$$Y = C + S \quad (13)$$

$$T = t Y = t (C + S) \quad (14)$$

Burada Y geliri, C tüketimi, S tasarrufu, T mükellefin gelir vergi borcunu ve t gelir vergisi oranını temsil etmektedir. Ancak tasarruf, gelecek dönemde sermayeye dönüşüp (S =K) gelir sağladığında bu ek gelir de vergilendirilecek demektir.

$$\Delta Y = r K \quad (15)$$

Dolayısıyla mükellefin ikinci yılda ödeyeceği vergi:

$$\Delta T = t \Delta Y \quad (16)$$

kadar artar ve toplam vergi mükellefiyeti:

$$T + \Delta T = t (Y + \Delta Y) \quad (17)$$

olur. Dikkat edilirse; mükellef tüketimden vazgeçerek tasarruf ettiği her yıl için; vergi mükellefiyeti, ΔT kadar artmaktadır. Eğer mükellef, tüm gelirini tüketseydi; hem geliri Y ve hem de vergi borcu T olarak sabit kalacak idi. Böylece devlet, pozitif dışsallık sağlayan ve ileride kamusal mala dönüşecek tasarruf eylemini teşvik edeceği yerde; gelir vergisi ile vergilendirerek cezalandırmaktadır⁴⁷.

Ancak tasarrufların çifte vergilendirilmesi, kalkınma başarılıp; sermaye kıt faktör olmaktan çıkarıldığımda yani $S > I$ olduğunda; hem iktisadi krizi önlemek adına ve hem de servetin temerküzünün

⁴⁶ Robin Boadway-David Wildasin, a.g.e.,ss.19-63.

⁴⁷ Arthur P. Hall, **Competing Concept of Income and Double Taxation of Savings**, Center for Applied Economics, University of Kansas, 2005, ss.25-27.

doğurduğu gelir dağılımı eşitsizliğinin, sosyal sürtüşme yaratmasının, negatif dışsallık oluşturması nedeniyle savunabilir. Bu takdirde tasarrufların çifte vergilendirilmesi hem gelir dağılımının düzeltilmesi yani eşitlik, hem de tasarruf paradoksu dolayısıyla etkinlik açılarından gerekli sayılabilir. Yine de kalkınmış ülkelerde tam istihdamı sağlayacak bir sermaye stokunun korunması amacıyla; amortisman ve teknolojik gelişme için yeterli bir tasarruf düzeyinin korunmasına bir kamusal mal olarak bakılabilir. Zira tam istihdam ve büyüme devletlere verilen bir görev ise; bunu sağlayacak sermaye stokunun ve sürdüreceği tasarruf hacminin temini de, bir kamu hizmeti yani kamusal mal niteliğindedir.

Tasarrufların çifte vergilendirilmesine eleştirilerin kökeni J. Stuart Mill'e ve hatta Hobbs'a kadar gitmekte ve muhtemelen Protestan etiğinden kaynaklanmaktadır. Hobbes⁴⁸ "*Daha çok çalışıp, emeğinin meyvelerini saklayan (tasarruf eden G.A) ve daha az tüketen bir kimsenin, başboş yaşayıp az kazanan ve kazandığının hepsini tüketen bir kimseye bakışla daha çok vergilendirilmesinin sebebi ne olabilir*"? J. Stuart Mill de "*Hiçbir gelir vergisi, tasarrufları vergiden muaf kılmadıkça adil sayılamaz*"⁴⁹ demektedir. Bunlara yakın geçmişte Gelir Vergisi'nin yerine Harcama(Tüketim) Vergisi öneren N. Kaldor'u da katabiliriz⁵⁰.

Tasarrufların çifte vergilendirilmesini isteyen veya Tüketimi matrah olarak kabulüne itiraz eden, Gelir Vergisi taraftarlarının dayandığı üç önemli husus vardır: (i) Harcama Vergisi uygulanması ve idaresi mümkün olmayan bir vergidir. Örneğin Hindistan'da denenmiş ve hemen vaz geçilmiştir. (ii) Ömür boyu tüketim devresi hipotezine (life cycle consumption hypothesis) göre Tüketim Vergisi, bireyin tüketimini ertelemesine ve ömrünün sonuna yığmasına ama daha fazla tüketmesine dolayısıyla israfa yol açar: Sadece gelir ve servet eşitsizliği değil, tüketim eşitsizliği ve israf da doğurur. (iii) Nihayet ödeme gücü ölçütü olarak tüketimin matrah olarak kabulü; adil bir vergilendirme kapasitesine işaret etmez. Zira artan oranlı gelir vergisinin gerekçesini bile; vasıtalı vergilerin tüketimi vergilendirmesinin doğurduğu eşitsizliğin telafisidir⁵¹.

Dikkat edilirse; yukarıda tüketimin matrah olarak kabulüne yönelik itirazların hiç biri, kalkınma veya büyüme karşıtı bir yöntem olduğundan kaynaklanmamaktadır: Bu itirazlar özellikle kalkınmış ve tam istihdama varmış ülkelerde geçerli olabilirler. Ancak 2008 Küresel Kriz'i, gelişmiş ülkeler için de; büyüme açısından tasarrufun önemini ortaya koyuyor: Zira dış borçlanma ile sağlanan bir büyüme sürdürülebilir değildir. Kaldı ki yaşlanan nüfusun sosyal güvenlik yükü de borçlanmayı davet etmektedir. Yeterli tasarruf olmadan, kalkınmanın ve sosyal güvenliğin finansmanı da mümkün değildir.

Tasarrufların Çifte Vergilendirilmesinin Önlenmesi:

Uygulamada, tasarrufların çifte vergilendirilmesinin önlenmesinin birkaç yolu vardır:

(a) Birincisi ve en köklü çözüm; Kaldor'un Harcama Vergisi türünden bir tüketim vergisine geçerek; gelir yerine tüketimin matrah olarak kabulüdür⁵². Bu vergi, yıllık bir harcama (tüketim) vergisi

⁴⁸ Thomas Hobbes, **Leviathan**, Ch xxx, Gutenberg Project, Andrew Cooke, 1651

⁴⁹ John Stuart Mill, **Principles of Political Economy**, London, Logman, 1950, s.404.

⁵⁰ Nicholas Kaldor, **An Expenditure Tax**, London, Unwin University Books, 1965, s.79-102.

⁵¹ Frederic von Hayek, **a.g.e.**, ss.265-285.

⁵² **a. g. e.**, s.53.

olabileceği gibi ömür boyu harcama (tüketim) vergisi de olabilir⁵³. Kanaatimce harcama vergisinin düz oranlı olması ve genel bir asgari geçim indirimi ile birlikte uygulanması tercih edilmelidir.

(b) İkincisi, Gelir ve Kurumlar Vergisi korunur, fakat menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarının vergiden istisna edilmesi ile sağlanır⁵⁴. Kısacası sermaye gelirleri, Gelir Vergisi'nden muaf kılınır: Hisse senetleri temettüsü, tahvil, bono ve mevduat faizleri, gayrimenkul iratları vergi dışı kalır. Ayrıca Gelir ve Kurumlar Vergileri de birleştirilebilir.

(c) Son çözümde Gelir ve Kurumlar Vergileri korunur ama kayıtlı tasarrufların, ya vergi matrahından düşülmesine izin verilir: Veya hiç olmaz ise; % 10 hatta daha düşük ve düz bir tarife ile stopajla vergilendirilmeleri sağlanır. Böylece tüketim ve tasarruf için ayrı ikili tarifeye geçilmiş olur. Ancak Gelir Vergisi Beyannamesi'ne ek olarak bir "Geçim Bildirimi" yani mükellefin tüketim harcamaları listesi, idareye verilir. Harcamaları, gelirini aşanlar, incelemeye alınıp ek vergi salınır.

Bu arada sermaye üzerindeki vergileri de düşünmek ve gözden geçirmek gerekir. Tasarrufları veya sermaye gelirlerini vergi dışı bırakıp, sermaye üzerindeki vergileri koruyup veya artırırsak, tasarrufları teşvik değil caydırmış da olabiliriz. Dolayısıyla tasarrufların çifte vergilendirilmesinden vaz geçerken⁵⁵ sermaye üzerindeki vergileri artırırsak tasarrufu teşvik etmiş sayılmayız: Burada sermaye üzerindeki vergiler ile servet vergilerini yani sermayeyi matrah kabul eden vergileri kast ediyoruz.

Bu servet veya sermaye üzerindeki vergiler ile ilgili olarak da şu üç vergide düzenleme yapılması önerilebilir:

(1) İlk olarak Kurumlar Vergisi'nin Gelir Vergisi ile entegre edilmesi ve her ikisinin de düz oranlı, örneğin mevcut % 20'lik tarife ile kavranması sağlanabilir. Ancak bu taktirde tasarrufların çifte vergilendirilmemesi için, kâr dağıtımının ve ihtiyat ayırımının vergi dışı bırakılması gerekir.

(2) İkincisi Veraset ve İntikal Vergi'leridir. Eğer nesiller arasındaki sermaye transferini bir kamusal mal olarak kabul edersek, bu vergilerin varlığı sorgulanabilir. Zira Veraset ve İntikal Vergileri mükellefi, servet biriktirmekten caydırmaya ve kendi ömür aralığında tüketmeye davet etmektedir. Miras veya İntikâller ile gelecek nesle servet veya sermaye transferi olmakta ve bu sermayenin ürettiği hizmet yani katma değer dolayısıyla milli gelir veya adam başına gelir herkes için "birlikte eşit ve tamamı" ile artar. Böylece sermayenin mirasından sadece mirasçılar değil; istihdam edilenler, tüketiciler ve toplum da yararlanır. Kaldı ki aile içi transferlerden Veraset ve İntikal Vergisi alınmaması, hem tasarrufu teşvik eder, hem de aile birliğini ve çocukları korur.

Nitekim nesiller arası sermaye transferinin sonuçlarını araştıran bir İktisat literatürü vardır⁵⁶. Nesiller arası sermaye transferi söz konusu olduğunda altın kural $r = g$ olması yani sermayenin getiri haddinin(r), büyüme hızına (g) eşit olmasıdır. $r > g$ ise tasarruflar yetersizdir: Gençlerden, yaşlılara

⁵³ M.A.Kay – J.A.King, **The British Tax System**, Oxford, Oxford University Press, 1990, 123-124.

⁵⁴ Irving Fisher, "Professor Fetter on Capital and Income," **Journal of Political Economy**, Vol. 15, ss. 426-433.

⁵⁵ Irving Fisher, "Double Taxation of Savings", **American Economic Review**, March 1939, ss.16-33.

⁵⁶ J. Prittila-M.Tuomala, "On Optimal Non-Linear Taxation and Public Good Provision in Overlapping Generations", **Journal of Public Economics**, vol.79, sayı 3, March 2001, ss. 485-501.

tasarrufların transferi söz konusudur⁵⁷. Eğer $g > r$, yaşlılardan geçlere tasarrufların transferi vardır⁵⁸. Nitekim Türkiye’de getiri oranını $r = \% 20$ kabul edersek, büyüme oranının $g = \% 3$ bulunması tasarruf yetersizliğine işaret eder.

(3) Üçüncüsü Emlak Vergisi ve Emlâk Alım Satım Vergileridir. Emlak Vergileri’ni rantları ve rantiyeleri vergilendirdiği gerekçesi ile savunulması mümkündür. Ancak Emlâk Vergileri ile Emlâk Alım ve Satım Vergileri’nin, diğer sektörlerle bakışla gayrimenkullerin getiri haddini düşürmesi halinde; sermayenin bu sektörü terki beklenir. Ayrıca konut maliyetine ek olarak konut edinme vergilerinin artırılması, aileleri konuta kavuşmaktan alıkoyar. Dahası $\% 70$ gecekondulu ve depreme karşı dayanıksız evlerin olduğu bir ülkede; konut yatırımı, sosyal refahı ve milli geliri artıran bir faaliyettir.

Emlâk Vergileri’nin, belediye hizmetlerinin finansmanının tek kaynağı olması halinde; vergi yükünün maliklerin üzerinde kalması istenmektedir. Bu durum, kiracıların belediye hizmetlerine aşırı talep doğurur. Emlâk Vergileri’ni, Belediye Hizmetleri Vergilerine dönüştürerek tüm kent sakinlerine yaymak, bedavacılığı ve israfı önlemek için gerekebilir.

Kaldı ki Emlâk Alım ve Satım Vergileri’nin varlığı, işlem maliyetini artırarak mübadele hacmini azalttığından, milli geliri ve sosyal refahı düşürmekte ve sermaye birikimini kısıtıldığından, büyüme ve istihdam artışını yavaşlatmaktadır. Konut sektörü üzerindeki vergi yükü düşürülüp, ailelerin konut edinebilme maliyeti aşağıya çekilirse; özel tasarruflar artabilir ve TOKİ’nin yoksullara konut temini yükü de azalabilir. Zira şu anda TOKİ’nin yaptığı çapraz sübvansiyon

(4) Sonuncusu Sermaye Değer Artış Vergileridir: Gayri Menkul veya Menkul Sermaye değer artışını Gelir Vergileri, gelir olarak kabul ederek vergilendirmektedir. Bu konuda iki itiraz mümkündür:

(a) İlki, sermaye değeri gelecekteki gelir akımının yükselmesi veya iskonto oranının düşmesi nedeniyle artabileceği gibi ileri tersi olup düşebilir de. Bir başka deyişle sermaye değer artışları, sermaye malının gelecekteki gelir akımının ve iskonto oranının fonksiyonu olarak dalgalanır. Bu dalgalanmalarda, değerdeki azalmaların matrahtan düşülmeyip, artışların vergilendirilmesi rasyonel değildir.

(b) İkinci olarak yerine koyma bedeli açısından, bakıldığında; sermayede bir değer artışı mevcut olmayabilir. Örneğin bir aile reisi iki odalı bir evini satıp üç odalı bir eve geçmek isterse; önüne sermaye değer artışı vergisi, emlak alım ve satım vergileri çıkacaktır. Söz konusu aile reisi, muhtemelen ek bedel ödeyerek konut edinebileceği halde; sermaye değer artışı nedeniyle, Gelir Vergisi de ödeyecektir. Oysa konut hakkı, devletin himayesindeki bir Anayasal bir düzenlemedir.

Vergi alanında AB veya OECD ülkelerinden farklılaşmamızı istememizin nedeni; gelişmiş ülkelerin sermaye birikimlerini tamamlarken, artan oranlı Gelir ve Kurumlar Vergileri’nin bulunmasıdır. Kalkınan bir ülkede, hem artan oranlı Gelir ve Kurumlar Vergileri uygulamak, hem de tam istihdam için yeterli sermaye birikimini sağlamak, aynı zamanda gerçekleştirilebilen olaylar değildir. Kaldı ki gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde işletmelerin yatırım indirimi kurumundan yararlanarak, firmaların tasarruflarının vergi dışında bırakıldığına tanık oluyoruz. Ayrıca mevduat faizlerinden, gelir vergisi almayan gelişmiş ülkeler de var. Nitekim ekonomik koşullar, bu vergileri, kalkınan

⁵⁷ Martin Feldstein, ‘Does the United States save too little?’, *American Economic Review*, vol. 67, (1977), pp. 162–81.

⁵⁸ R.Boadway-D.Wildasin, *a.g.e.*,ss.19-63

ekonomilerde uygulamada fiilen tadil etmektedir. Vergileri Meclisler kanunla koyar ve idare vergileri idare tahsil etse de; asıl ödeyen piyasalardır.

Yatırım indirimi kurumu işletmelerin, yatırımlarını kredilerle finanse etmesini de kabul ettiğinden, borçlanmayı teşvik etmektedir. Aslında yurt içi tasarrufları artıracak etkin politika, yatırım indirimi kurumunun işletme tasarrufları ile sınırlandırılmasıdır: Böylece işletmeler kârlarını açıklamaya ve tasarruf etmeye teşvik edilmiş olurlar. Ayrıca işletmelere daha doğrusu hissedarlara tasarruflarını vergi matrahından indirme olanağı tanırken, toplumda şirket hissedarı olmayan bireysel tasarruflara bu hakkı tanımamak; hukuk devletin temel ilkesi olan “kanun önünde eşitlik” kurumu ile bağdaşmaz.

Araştırmanın Bulguları:

Türkiye tasarruf hacmini artırmak istiyorsa; yukarıda sayılan değişkenleri olumlu yönde harekete geçirmek durumundadır. Bu makaledeki incelemeden ortaya çıkan ve önemli olan bulgular:

(i) Faizlerin serbest bırakılması yani Merkez Bankası'nca baskılanmaması ve piyasa faiz haddine itibar edilmesi ve yeterli pozitif reel faizin mutlaka piyasanın öngördüğü düzeyde oluşmasına izin verilmesidir. Reel faizden kasıt, piyasa faiz haddinden enflasyon oranının çıkartılması elde edilen orandır. 1990'lı yıllarda % 26 ya kadar yükselen yurtiçi tasarrufların günümüzde bunun yarısı kadar olması- diğer şeyler sabit iken- genelde tasarrufların, faiz elastikiyeti ile açıklanabilir. Kısacası faizler özellikle reel faiz düştüğü veya negatif olduğu için, tasarruf hacmi de düşmüştür.

(ii) Tasarrufların çifte vergilendirilmesinden vaz geçilmelidir. Mevcut yatırım indiriminin ve mevduatın %15 veya hazine bonusu faizlerinin % 10 oranında stopaja tabi tutulmasının, tasarrufları teşvik etmede yetersiz kaldığı cari açığın mevcudiyetinden anlaşılmaktadır. Burada gidilecek iki yol mevcuttur: Vergi Yönetimi açısından (a) ya sermaye gelirlerinin vergiden muaf tutulması veya (b) tasarrufların matrahtan düşülmesidir: Tasarrufların tespiti ve takibi ile bunların matrahtan düşülmesi, vergi yönetimi açısından daha zor olabilir. Zaten mevcut gelir vergisi matrahının hesabında, sermaye gelirleri tespit edildiğine göre; yapılacak tek işlem beyan edilen bu sermaye gelirlerinin, matrahtan düşülmesi olacaktır.

(iii) Halkımızın, tasarruf etmenin ve tasarrufların piyasalara yatırılmasının (plasmanının) bir erdem olduğu konusunda eğitilmesi gerekir. Halka sadece tasarruf etmenin değil; sermaye birikiminin bir erdem olduğu, kendileri ve toplum için hayırlı bir eylem bulunduğu anlatılmalıdır. Bireyin gelirinin tümünü tüketmesinin veya artırımlarını döviz veya altın olarak iddiharının; işsizlik ve yoksulluk yaratan bir sosyal fena olduğu anlatılabilir: Zira döviz iddiharının, bu rezerv parayı basan ülkeye faizsiz borç vermek bulunduğu ve ülkemizde ise işsizlik ve yoksulluk doğurduğu kavratılabilir. Tasarrufun, inanç sistemleri ile ilişkisi de dikkate alınmalıdır: Dolayısıyla katılım bankacılığı, sukuk gibi tasarrufların plasman alternatifleri çoğaltılmalı, ancak bu uygulamaların rasyonel kullanımları da denetlenmelidir. Ayrıca halka yönelik finansal eğitim programları yaygınlaştırılmalı ve para ve sermaye piyasaları etkinleştirilmelidir.

(iv) Sosyal risklerin havuzlanarak, kamuca gelir transferleri yani vergiler ile finansmanı önemli bir faal işgücü payını, işgücü arzından ve istihdamdan alıkoymaktadır. Faal nüfus içerisinde yer alan

işsiz-yoksulların artan tasarrufların sağladığı sermaye birikimi sayesinde istihdam yolu ile gelire kavuşturulmaları ve böylece kendi sosyal sigorta primlerini ödemeleri veya devletin geçici prim desteğinin sağlanması sağlanabilir. Sosyal koruma altındaki nüfus payı arttıkça, vergi yükünün yükselmesi, tüketimin çoğalması ve tasarrufların düşmesi kaçınılmazdır. Faal nüfusun içindeki sosyal koruma altındakilerin payının artması, hem vergi yükünü artırmakta; hem de işgücü arzını azaltarak, istihdam hacmini ve mili geliri düşürmektedir. Sosyal korumada öncelik yaşlılar, acizler ve çocuklar olmalı; faal nüfus içindeki işsizler ancak geçici olarak desteklenmelidir.

(iv) Bütün bu uygulamalar, kısa dönemde vergi geliri kaybına yol açabilir.

A) Eğer sadece tasarrufların çifte vergilendirilmesinden vazgeçilirse şu üç vergide hasılat kaybı görülebilir:

* Gelir Vergisi: (Tasarrufların vergi dışı kalması)

* Emlak Alım ve Satım Vergileri

* İmar ve İskân Harçları

Emlak Alım ve Satım Vergileri ile İmar ve İskân Harçlarının kaldırılmasının önerilmesinin nedeni, tasarrufların plasmanı aşamasında vergilendirilmesinin de caydırıcı olmasıdır. Emlak Alım ve Satım Vergileri ile ilgili bir istatistik bulunmamaktadır. Ancak aşağıdaki (Çizelge :V) deki Gelir Vergisi yükü ile tasarruf eğilimi dikkate alındığında, tasarrufların vergi dışı bırakılmasının, Gelir Vergisi hasılatının GSYH oranını % 1 kadar düşürmesi beklenir. Emlak Alım ve Satım Vergilerini de iptal edecek olursak, muhtemelen Vergi Yükü'nün % 2 kadar düşmesi söz konusu olabilir.

2002-2013 Döneminde Kurumlar, Gelir Vergileri ile Toplam Vergi Yükü ve Yurt İç Tasarruf Oranları (Çizelge: V) (% olarak)

Yıllar	Kurumlar Vergisi Haslatı/ GSYH	Gelir Vergisi Hasılatı/ GSYH	Gelir + Kurumlar Hasılatı/ GSYH	Vergi Yükü (Bürüt)	Yurtiçi Tasarruf Oranı	Merkez Bankası Gecelik Faiz Oranı
2002	1,6	3,9	5,5	23,6	19,0	57
2003	1,9	3,2	5,1	25,4	19,3	48
2004	1,7	3,5	5,2	25,4	20,3	42
2005	1,8	3,5	5,3	25,8	18,2	35
2006	2,1	4,2	6,3	26,2	16,6	29
2007	1,9	4,5	6,4	26,3	15,5	27
2008	1,9	4,7	6,6	26,5	16,8	27
2009	2,0	4,8	6,8	27,1	13,2	20
2010	2,1	4,5	6,6	28,4	13,9	15
2011	2,3	4,6	6,9	29,7	14,4	17,75
2012	2,3	4,9	7,2	30,3	14,3	16,50
2013	2,0	5,0	7,0	31,9	13,4	11,75

Kaynak: GIB İstatistikleri, Kalkınma Bakanlığı Yıllık Ekonomik Raporlar, TCMB İstatistikleri.

Eğer sadece Gelir Vergisi matrahından tasarrufları düşersek, tasarruf hacmi % 1 kadar artabilir. Emlak Alım ve Satım Vergilerini de eklersek tasarruf hacminin % 2 artışını bekleyebiliriz. Sermaye hasıla katsayısının 5 civarında olduğu kabulü ile hareket edersek büyüme hızının % 0,4 civarında artacağını öngörebiliriz. Bu durumda, tasarrufların vergi-dışı bırakmanın etkisinin, düşük olduğu sonucuna varılabilir. Bu doğal bir sonuçtur: Zira vergi brüt faiz ile net faiz getirisi arasındaki devlet payıdır ve önemli olan faiz geliridir. Ancak faizlerin serbest bırakılması ve tasarrufların vergi dışı kalması birlikte uygulanırsa; daha gerçekçi, bir sonuç alınabilir. Netice olarak, tasarrufların vergi elastikiyeti, tasarrufların faiz elastikiyetine bakışla oldukça düşük çıkmaktadır. Faizler düşerken, vergi sisteminin tasarruf hacmini artırma kapasitesi sınırlıdır.

B)Eğer sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinden vaz geçilirse; aşağıdaki vergilerin iptali beklenir:

*Gelir Vergisi'nde Menkul ve Gayri Menkul Sermaye İratları (+ Sermaye Değer Artışı)

*Kurumlar Vergisi

Menkul ve Gayri Menkul sermaye iratlarının Gelir Vergisi içerisindeki hasılat payı 2003 yılında % 28,44 iken, 2012 yılında % 20,09 kadar düşmüştür. Bu erimede en çarpıcı olan faiz stopaj vergisinin yarı yarıya azalmasıdır. Özetlersek B şıkkının yani Kurumlar Vergisi ile Gelir Vergisi içinde Menkul ve Gayri Menkul Sermaye Hasılatlarından vazgeçilmesi halinde bu vergilerin hasılatının GSYH'ya oranının yaklaşık % 3 oranında düşebileceğidir.

Kısa dönemde bu vergi hasılatları kaybına karşılık, tasarruf artışının finanse edeceği büyüme sayesinde Milli Gelir, istihdam ve tüketimin çoğalması sonucunda vergi hasılatının artması da beklenir: Bir başka deyişle tüketim eğilimine bağlı olarak, tüketim üzerindeki vergiler, büyüme ile birlikte artarlar. Nitekim, bu vergilerin gelir elastikiyeti dolayısıyla büyüme dolayısıyla milli gelir artışlarının, hasılat çoğalması olarak yansması beklenir. Dolayısıyla kayıplar telafi edildiği gibi özellikle uzun dönemde hasılat artışı da sağlayacaktır. Devletin asli görevi piyasa ekonomisine engel değil yardımcı olmaktır.

C)Tasarruf artışları ile beslenen büyümenin, hasılat artışı sağlayacağı vergiler şunlardır:

*Gelir Vergisi (ücret + kâr)

*KDV (tüketim)

*ÖTV(tüketim)

*Tüketim üzerindeki diğer maktu vergiler

*MTV (Motorlu Taşıtlar Vergisi)

D) Sermaye üzerindeki vergilerin düşürülmesi tasarrufları artırır ve yatırım artışı hasılat artışı getirir:

*Veraset ve İntikal Vergisi

*Emlak Vergisi

Sermaye üzerindeki vergilerin, tasarruf eğilimini kırmayacak şekilde ve oranda düzenlenmesi beklenir. Veraset ve İntikal Vergisi'nin aile içi intikalleri ya hiç vergilendirmemesi veya % 01 altında

bir oranla kavraması suretiyle nesiller arası sermaye transferlerinin teşviki doğru olur. Bunun gerekçesi ise; yukarıda belirtildiği üzere; bu tür intikaller hem tasarrufları teşvik eder yani yatırımlara yol açarak pozitif dışsallık sağlar, hem de nesiller arası intikaller dolayısıyla kamusal mal niteliği taşır.

Bu hasılat artışını destekleyecek bir başka gelişme ise; sermaye birikiminin getirdiği istihdam artışının, kayıt dışı ekonominin hacmini azaltmasıdır. Kayıt dışı ekonomiyi tasfiye edecek olan, faktör donanımının değişmesi ile; sermayenin ve girişimciliğin giderek artırılmasıyla işsizliğin ve yoksulluğun azalmasıdır: Eğer sermaye stoğu yetersiz ise; kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı ekonomi sürecektir. Tasarruf artışı ile sermaye birikimi hızlandırılmadığı sürece; cari açık, işsizlik ve yoksulluk dolayısıyla kayıt dışı ekonomi ve yetersiz büyüme devam edecek demektir.

Sonuç:

Sonuç olarak vergi sisteminin tasarruf elastikiyetinin düşük çıkması aldatıcı olmasın. Zira yukarıdaki (Çizelge: I veya V) ten anlaşılacağı üzere devlet para politikası ile faizleri bilinçli olarak bastırarak düşürürken, vergi yükünü de tasarruflar aleyhine artırmaktadır. Buradan C. Clark'a⁵⁹ bir atıfla kamu harcamalarının/kamu gelirleri yükünün GSMH'nin% 25'ni aşması halinde etkin kaynak dağılımının yani piyasa ekonomisinin işleyişinin engellendiği sonucuna varabiliriz.

Devletin piyasa ekonomisine müdahalesi giderek artarken yani vergi yükü artırılarak kamu sektörü nispi olarak genişletilirken; piyasanın buna tasarrufları düşürerek ve büyüme hızını aşağıya çekecek tepki vermesi doğaldır. Asıl tartışılması beklenen, tasarruf hacmi veya tasarrufların çifte vergilendirilmesi değil; devletin piyasa ekonomisi kurallarını ve kurumlarını ne ölçüde benimsediğidir. Vergi yükü artışı ve tasarrufların çifte vergilendirilmesi, kalkınan bir ülkede kaynakları kimin tahsis edeceği arayışıdır: Kaynakları piyasa güçleri mi yoksa oy sandığı mı tahsis edecektir?

Ekonomide, oy sandığının, piyasa güçlerini bastırması, örneğin 2013 te sosyal korumanın GS-YH'daki payının, yurt içi tasarruf hacmini aşması ile çok belirgin bir hale gelmiştir. Bu müdahaleye yani oy sandığının, piyasa mekanizmasını bastırmasına, piyasanın kısa dönemde büyümenin yavaşlaması ve geri kalmışlığın devamı şeklinde daha sonra uzun dönemde işsizlik ve kriz olarak tepki verebileceği öngörülebilir.

Sevgili Akalın hocamıza çok teşekkür ediyoruz. Ben iki şey müsaad buyururlarsa söz vermeden önce benim kafamı bir şey meşgul ediyor, o d şu. biz vergilerin vergiciler olarak maliyede düşündüğümüzde çok ciddi bir literatürün biraz geri itilmiş alanını ihmal ediyoruz gibi geliyor bana. Ama bunlar bize yansıtıldı. Fakat biz bunları dikkate almadık. Bunlardan bir tanesi sevgili arkadaşlarım 1923 te aşarın kaldırılması kararı verilmesine rağmen devletin bunu kaldıramaması ve 1925 te zorla kaldırması ve kaldırdığı esnasında da hazinenin daha doğrusu devlet varidatının 1/3 nün yok olmuş olması, 1926 da ise çok kötü bir şekilde gider vergileri sistemine geçilmemiz 27 de değiştirmemiz falan. Şimdi şunun için söylüyorum. Aşar vergisinin teorik sebebi mültezimle ilgili bir zulüm oluyor, bir tahsil yöntemidir. O ayrı bir olay. Ama verginin teorik sebebi 1960 ta Kaldor'un bize önerdiği teorik sebeple aynıdır Sovyetlerin hububat teslimi teorisi ile aynıdır 1868 Japon etkinliği Meiji restorasyonunda Land Tax verginin değişim teorisi ile aynıdır. Oda şudur vergiyi realizasyon esası üzerine mi yoksa potansiyel esas üzerine mi alacağız. Kaldor raporunu ki bizde maliyede gizli tutulmuştur.

59 Colin Clark, "Public Finances and Changes in the Value of Money", Economic Journal, December 1945, ss.371-389.

Maliyeci dostlarım varsa kusuruma bakmasınlar. İngilizcesi gizlidir ama Türkçesi açıktır. Yayınlandı Türkçesi. Birinci cümlesinde yada ikinci cümlesinde vergi potansiyelinden yararlanamıyorsunuz. Nedir vergi potansiyeli, bunun çevirisini yapan da Ottofon Beiring dir. Oda şudur “Üretim ürünleri üzerine kullanım kapasitesinin vergisi varsa kullanıma aktar onu.” Yani makinanın üzerine bilmiyorum bunu şimdi Güneri hocam dövecektir tabi. Ama tarım ürünleri alanı sizsiniz siz, aşarı kaldırmanın bir mantığı olabilir mi? Kaldırdık ne oldu peki o varidata ne oldu peki? Tarımsal kesim geleneksel değil midir? Onun ticari bir mantığı olabilir mi? Olmadığı için zaten İngilizler HadTax i icat ettiler. Plantasyonlarından kauçuk hammaddesi toplayabilmek için. Çünkü adamların şeyi yok yani bir dolara bir kova ham kauçuk getiriyordu, İngiliz ticari kafası ile ya buna iki dolar verin bana iki kova getirsin derken adam yarım kova getiriyor. Onun ihtiyacı bir dolar. Geleneksel o. Bu defa İngilizler vay sen böylemi yapıyorsun. Sen benim kölemsin diye bana bir dolar vergi vereceksin, o zaman da iki kova getiriyor bir doları ile vergisini ödüyor diğer bir dolar ile kendi ekme peynirini alıyor. Şimdi tabi böyle bir olay var gibi. Biz bunu ihmal ediyoruz. Dolayısıyla hocamın söyledikleri ayrı bir olay. Bir son bişey söyleyeyim ben bir imtihanda da kullandım bunu. İki kamu üniversitesinde ders veriyorum şu anda. H. C. Chong kitabında yazıyor”” iyi vatandaşlar banka borçlarını -yani geliyorsa hani şu kadar kart borcunuz şu kadar asgari borcunuz şu kadar diye- asgarisini değil hepsini öder demiş”. Benim sorum şuydu H.C.Chong iktisadın işleyişini biliyor mu bilmiyor mu bilmiyor tabi. Çünkü kapitalist sistem borçla çalışır. Bu iki izm marksın büyük çatışmasıdır. Ama borçla çalışır. Ben öyle düşünüyorum. Bunu tartışacağız. Hocalarıma çok teşekkür ediyorum. Şimdi sözler sizlerde efendim. Buyurun. Sıra ile müsaade buyurursanız alalım katkı ve eleştirilerinizi kalkan dostum veya hocam lütfen önce ismini sonra hangi hocama soracağını söylerlerse ben kaydedeceğim sonra devam edeceğiz.

BAŞKAN- Kime soruyorsunuz efendim bir de onu söyleyin lütfen.

İsmail Tathoğlu- Ben bir şey eklemek istiyorum ve her ikisini birden, Hocalarımın her ikisini birden. Bir bu değerlendirmeyi yapıp da dikkate almasını istiyorum.

Şimdi bence her iki tebliğin bir ortak yönü var veya bir ortak çıkışı var. Bu da şöyle: Şimdi Türkiye’deki tasarruf açığı ve borçlanma arasında bir ilişki var. O ilişki de şöyle: Özellikle 2001’den sonra dünyada bütün öne çıkmış gelişmekte olan ülkelerde benzer gelişmeler oldu.

Birincisi, bu ülkelerin tamamında milli para değerli. Bu ülkelerin tamamında büyüme oldu, bu ülkelerin tamamında ihracat arttı, bu ülkelerin tamamında enflasyon düştü, bu ülkelerin Türkiye hariç ve bir-iki ülke hariç tamamında cari fazla oldu. Türkiye’nin milli paranın değerlenmesi döviz üzerinden bir satın alma gücü artışı var. Ve bu nedenle faiz ve kara yönelik bir gelişme var ve dış borçlarda önemli oranda yansıması var.

BAŞKAN- Başka efendim, buyurun efendim.

Adınızı da lütfen.

PROF. ALİ ÇELİKKAYA (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)- Ali Çelikkaya, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Benim sorum Güneri Hocama olacak.

Güneri Hocamın söylemlerinden ben, daha tebliğinden de anladığım tasarruflarında vergilendirildiği yönündeki görüşü savunuyor Hocam. Hocamın bu görüşlerinden zihninden geçen modelin bire bir en son Made in İngiltere için önerdiği alternatif modellerden biri olan net harcama vergilemesi modeline karşılık geldiğini düşünüyorum. Fakat Hocam birkaç alternatif çözüm önerisi söyledi. Bunların içerisinde düz oranlı bir gelir vergilemesi modeli de dâhildi. Fakat çok net bir şekilde Hocam neden acaba tebliğinin sonunda Türkiye için en iyi alternatif net harcama vergilemesi modelidir demedi. Çünkü Hocamın ifadesiyle faizleri ve tasarrufları direkt verginin dışında tutan model Kaldor'dan sonra bunu geliştiren Made in'in ifade ettiği net harcama verilemesi modeli. Böyle bir model bire bir yatırımları ve tasarrufları verginin dışında tutan gelir vergisine karşılık geliyor.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Başka efendim, hocalarım?

Buyurun Hocam.

PROF. DR. YUSUF KARAKOÇ (9 Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi)- Yusuf Karakoç, 9 Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Ben sorudan ziyade küçük bir-iki katkı yapmak istiyorum.

Bunlardan biri Nurettin Hocaya bir esprili takılma olacak. Kendisinin bir ay evvel düzenlediği bir toplantıda bir araştırma görevlisine tebliğ metnini niye göndermedin diye takılmasıdır. Kendisi tebliğ metnini niye göndermedi de burada başka metinlerle uğraştı?

Demek ki o arkadaş masummuş, “Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste” diye bir söz var. Nurettin Hocadan bu aheste aheste çıktı.

İkincisi, Nurettin Hoca bir metin göndermiş, o metin üzerinden değerlendirme yapılmış ama daha sonra metnini değiştirmiş.

İlk metin olumlu sonuçlar gösteriyormuş, herhalde bu olumlu sonuçlardan biraz rahatsızlık duymuş. Kendisi olumsuz sonuçlar üretmek istemiş herhalde. Sonra diyor ki, “Bu başka başka bilgiler de içeriyordu, bu eski metin.“ Acaba çarpıtma mı yaptı Hocam?

Şimdi bir de bu borçla ilgili bir sorum var. Tablolara baktığımızda büyüklü, küçüklü borç verebilecek büyük ekonomilere sahip bütün ülkelere borç oranları bizden daha yüksek. Baktığımızda herkes borçlu, acaba alacaklı kim? Bu ülkelere borç veren kim? Eğer hepimiz borçlu isek bizim dışımızda birileri bize borç veriyor olması lazım. Kim veriyor onu bilmiyorum, burada yok galiba.

BAŞKAN- Burada var var.

PROF. DR. YUSUF KARAKOÇ (9 Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi)- Onun dışında tabii borç yalnız başına kötü bir şey değil. Eğer cari harcamalarınızı karşılamak için borç alırsanız batarsınız. Ama işletmenize borç alıp onu değerlendirirseniz ek gelir de sağlayabilirsiniz.

Bazı rakamları değişik açılardan değerlendirmek mümkün. İhtiyacınız varsa borç alabilirsiniz, devletseniz, ihtiyacınız varsa, kamu gelirine ihtiyacınız varsa vergi yükünü artırabilirsiniz. Biz vergi yükü OECD ülkelerine göre, Avrupa Birliği ülkelerine göre çok düşük, çok düşük diye de eleştiri-

yoruz. Sonra bilmem falan ülkeyi yakaladık diye de eleştiriyoruz. Devlet yönetimi o kadar kolay bir yönetim değil. Bazen yükü artırırınız, artırdığınız yükü de bir daha geri alamazsınız.

Hoca bir tabloda Erbakan'dan Erdoğan'a geçti, niye geçti bilmiyorum. Arada sanki başka başbakan yokmuş gibi. Erbakan'dan Erdoğan'a bir geçiş yaptı. O aradaki başbakanlara ne oldu? Onları da eklemesinde yarar var.

Bir de, yani krizlerden biz çok çektik, hâlâ kriz içerisindeyiz. 2020'de tekrar bir kriz beklentisi içerisinde olmamasını istiyorum Nurettin Hocanın, yazık olur bize.

Güneri Hocanın tebliğine geldiğimizde, düz oranlı vergi önerisini çok güçlü yapmadı ama 6 yıl biz birlikte bir yerde çalıştık. Ben tek oranlı vergiyi önerdikçe Güneri Hocam orada bana hiç destek vermiyordu. Nihayet o noktaya gelmiş olmasından da mutluluk duyuyorum.

Artan oranlı tarife Güneri Hocama göre tasarrufu teşvik etmiyor, bana göre tasarrufu teşvik ediyor. Niye? Çünkü artan oranlı tarife uygulanmıyor. Aynı ayrı yerlerden elde edilmiş gelirler toplanıp beyan edilmediği için ödenmesi gereken vergi tasarruf edilmiş olması gerekir. O zaman tersi bir ilişki kurmasında yarar var ya da bunu dikkate almasında yarar var diye düşünüyorum.

Ve son söz olarak şunu söylüyorum: Herhalde sosyal devlet yüzünden kamu yükü artmış değildir. Bir de düz oranlı tarife gelmediği müddetçe kanun eliyle kişiler kayıt dışı kalmaya zorlanmaktadır. Düz oranlı tarife gelirse hiç olmazsa insanlar daha dürüst davranabilirler diyor, hepimize saygılar sunuyorum.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Bir saniye Hocam size gelmeden Karakoç Hocamınkine belki müsaadelerinizle, kusura bakmanın lütfen bu Başkanlık hakkımı kullanayım, üstelik de kareli gömlek giydikten sonra.

Şimdi sevgili Korkut Boratav Hocamızın kulaklarını çınlatarak bir şeyi bilginize sadece sunuyorum Hocam, Hocalarım. O da şudur: Bütün bulgular Türkiye'de şunu gösteriyor ki, emeğin belirli yıllar itibarıyla belirli bir zaman dilimi içinde net üretimiyle emeğin ücreti arasında giderek açılan bir makas, ama emek aleyhine cereyan etmektedir.

Bunu bilgilerinize sunayım.

Hocam kusura bakmayın. Buyurun efendim buyurun.

BİR KATILIMCI-(Prof. Dr. Sacit Hadi Akdede) Yorum yapacağım. Benim işin açıkçası alışık olmadığım tarzda hani bir sunumdu. Çünkü genellikle sunumları daha kısa slâytlarla yaptığımız an hocaların ikisi de yazılmış olan makaleyi Word dosyasından aşağı doğru indirdiler ve bu bizim için takip edilmesi oldukça güç oldu. Özellikle hem tabloları hem de formülleri takip etmekte çok güçlük çektim. Ya buradan bakınca çok net göremedik. Yani Güneri Hocanın formülleri daha yakından daha kompakt bir şekilde hani görmek isterdim, çok seviniirdim. Öğreneceğim şeyler olabilirdi orada.

İkincisi, model açısından mesela Güneri Hocam bu tasarruf fonksiyonunu verdi ve bu modele hani daha önceki modellerden birine atıf var mıydı emin değilim. Yani göremedim onu, belki vardı da göremedim. Yani, tasarruf milli görevin, faiz oranının, sosyal riskin, vergi yükünün ve gelir dağılımının bir fonksiyonu olarak modellendi. Yani burada beş-altı tane bağımsız değişken var ve tasarruf

oranı var. Sanırım bağımlı değişken ya tasarruf oranı, tasarruf miktarı değil herhalde. Ama şurada şöyle bir şey belki hani ben merak ediyordum.

Böyle bir fonksiyon ekonometrik olarak daha önce test edildi mi herhangi bir şekilde? Zaman serisi olarak test edilebileceğini işin açıkçası düşünmüyorum. Çünkü bu değişkenlerde bazılarında, yani yüksek frekans dediğimiz data bazılarında düşük frekans dediğimiz data var. Acaba böyle bir model –merak ettiğim için soruyorum- yani bu bağımsız değişkenleri içine alan böyle bir model daha önce herhangi bir yatay kesit ülke bağlamında test edildi mi? Yani bu bağımsız değişkenlerin hangisinin önemli olup olmadığı vurgulandı mı?

Bu gerçekten merak ettiğim bir şey.

İkincisi, mesela tasarruflar artmadığı halde milli gelir artıyor dedi Güneri Hocam. O zaman büyüme var, ama tasarruf yok. Demek ki büyüme tasarruflar da olabiliyor herhangi bir şekilde. Herhalde bu borçlanmayla oluyor.

Bir şey daha var burada belki söyleyebileceğim. Tek oranlı vergi ya da artan oranlı verginin istenmemesi konumunda gelir dağılımı üzerinde hiç düşünülmedi. Yani gelir dağılımı ile büyüme arasında bir “Trade” hedef olabilir, zaten literatürde böyle bir şey var. Acaba büyümeyi artıralım derken bütün amacımız, bütün vurgumuz büyüme üzerine olursa tasarrufları artırabiliriz belki ama. Bu, yani bazı vergileri, mesela gayrimenkul sermaye iradı, menkul sermaye iradını vergilendirmemek gibi bir durum gelir dağılımı üzerinde nasıl bir etki yapar? Büyüme ile gelir dağılımı arasındaki “Trade of” burada önemli olabilir belki.

Nurettin Hocamın, Bilici Hocamın kırılma dediği Hocam, böyle bir kırılma herhangi bir şekilde rakamsal olarak tespit edildi mi? Yani bu kadar borç yükünün olması, kaldı ki kamu borç oranının düşmesi, hani belirgin sizin verdiğiniz rakamlarda. Ama özel borç, özel sektörün borcu artıyor. Peki, kırılmaya yaklaşıyor diyor. Böyle bir kırılma objektif olarak tespit edildi mi; kaç bu kırılma; yani milli gelirin kaçını olursa böyle kırılma oluyor? Yoksa bu sizin yani ekonomik verilere ya da herhangi bir objektif ölçüde dayanmadan kendi öngörünüz mü?

Teşekkür ederim.

METE SAAT (Hazine Müsteşarlığı Daire Başkanı)- Tebliğ sahibi Hocalarımı saygı ve selamlıyorum. İkisine de teşekkür ederim.

Hazine Müsteşarlığı, Mete Saat.

Benim aslında bakarsan Hocalarımızın sunumlarından yaptığım çok fazla değerlendirme vardı ama çok fazla yoruma girmek sizin, Yusuf Hocamın değindiği bir konuya ben de bir katkıda bulunmak istiyorum.

Biz işe ilk başladığımız 2000 kriziyle birlikte Hazine Müsteşarlığında göreve başlamıştım. Bu kamu bankaları operasyonu neticesinde, çok ani olarak tabii o ihraç edilen özel tertip iç borçlanma senetleri sonucunda yüzde 74'lük milli gelire oran hesaplandığında... olarak şöyle bir şey söylenmişti. “Borç yığının kamçısı, işte bundan sonra her şey başlıyor.”

Oradan başlayan ekonomik program 2008'e kadar çok başarılı şekilde uygulanan bir ekonomik program, ciddi mali disiplin, özellikle program tanımlı bütçe dengesinde çok sıkı bir duruş neticesin-

de bizi Şu an için konuŐtuĐumuz ve yani kabul edin, etmeyin ama genel itibar itibarıyla yurt dışında da hani bunun yansımasını görüyoruz. Çok başarılı bir borç stoku yönetimi. Şu anda konuŐtuĐumuz milli gelire oran olarak stok rakamı açık ekonomi olarak, yani bir grupla karşılaştırıldığında çok sağlıklılı. Hatta Şu anda tartıŐtıĐımız konu bizim, özellikle i borç tarafından çok kayda değer miktarda kaydedilen, örneğin ortalama i borçlanmanın vadesi Şu anda 6 yılın üzerinde. Yani kriz döneminde söylemeye gerek yok. Bir aylık, iki aylık senetler çıkarılmıŐ olduğumuz dönemler vardı.

Diğer taraftan kompozisyon itibarıyla sabit senetlerin ağırlılığı Şu an için değişken faizlerden daha fazla. Bu da çok sağlıklı bir görünüm. iç piyasada Şu an için döviz cinsinden ya da dövize endeksli herhangi bir senet yok. Bu da bu Őoklara karşı ya da kur riskine bağlı olarak içeride yaŐanacak kr... karşı çok ciddi bir immulizasyon sağlıyor.

Diğer taraftan i finansmanda yapılan dŐuk miktarda borçlanma gereği sonucunda banka bilançolarında Şu an için devlet içi borçlanma senetlerinin toplam menkul sermaye cüzdanı ya da toplam bilanço içerisindeki payları bütün zamanların en dŐuk rakamlarına ulaŐmıŐ durumda. Bu da ciddi olarak piyasada aslında bakarsanız daha fazla borçlanılması yönünde bir baskıya neden oluyor.

Şu anda tartıŐtıĐımız konular bunlar aslında bakarsanız bizim.

Diğer taraftan bir borç krizini engelleyecek, en azından kamu tarafından bir borç krizini engelleyecek her ne kadar bir mali kuralımız olmasa da bildiğiniz üzere bir borçlanma limitimiz var. Her yıl Yıllık Bütçe Kanununda genel bütçe açığı kadar net borçlanma yapma imknımız var. Bunun zerine sadece yüzde 5'lik bir artış Hazine MüsteŐarlıĐının bağlı olduğu bakan yetkisinde, yüzde 5'lik bir artış da Bakanlar Kurulu yetkisinde. Bunun zerine bir borçlanma zaten istense de yapılamıyor. Ama zel sektör borçlanması, özellikle dış borlanmasıyla ilgili kırılganlığa katılıyorum. Biraz kontrolsüz bir borçlanma var. Bunu nleyici birtakım mekanizmalar yürürlüğe girdi. Yani i kaynaklara yönelmeyle ilgili olarak birtakım vergi teŐvikleri yürürlüğe girdi ama tabii karŐılıĐını muhtemelen orta vadede göreceğiz.

Faiz zerine vergi konulmasıyla ilgili olarak bu konuyu ilk uygulamaya geçirdiği zaman Maliye bürokrasisinde ciddi olarak tartıŐmıŐtık. Bunun bize ileride bir marj olarak geleceğini, faiz oranlarında bir, yani sonuçta net olarak borç veren, kendi eline geçmesi gereken parayı hesaplayabiliyor. zerine bir vergi koyduğun zaman oradan bir maliyet olarak bize yansıdı. Maalesef o konuda çok ikna edici olamadık demek ki. Bu da bize tabii daha sonra bıyıklı yabancı dediğimiz, yani biliyoruz ki içerideki parayı yurt dıŐına çıkarıp, işte bu vergiden by-pass ederek kurtulmak için uĐraŐan bir yatırımcı kitlesiyle bizi karşı karŐıya bıraktı.

Almanya'nın uyguladığı "Detrol" işte arkasından yapılan bu yatırımlara, gelir getirici yatırımlara yönelmeyle ilgili yaptıkları reformu aslında bakarsanız biz program döneminde uygulamıŐtık. Bunun zerine biz de o an için –yanlış hatırlamıyorsam- Kalkınma Bakanlığı, DPT uhdesindeki yatırım programında çok ciddi bir revizyona gidildi. Kayda değer miktarda, yanlış hatırlamıyorsam 3'te 2 oranında, yani çok makul görülmeyen, getirisi olmayan yatırım zaten portföyden çıkarılmıŐtı.

Bir de bu vergi, Kurumlar Vergisinde özellikle milli gelire oranı olarak en son Güneri Hocamın sunumunda kullandığı bir slyt vardı. Sanırım bu Gelir İdaresi BaŐkanlıĐının Web sayfasında yayınlanan, hem kurumlar, hem gelir vergisi için milli gelir oranı olarak bir seri var.

Ben, o seriyi kullanılırken şöyle bir parantez açmak isterim. Özel sektör tarafından, yani kamu eliyle üretilen kâr karşılığı ödenen vergi ayıklandıktan sonra elde edilen seri acaba herhangi bir şekilde ellerinde var mıdır?

Ben bunu merak ettim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Başka var mı hocalarımızdan?

Buyurun efendim.

ÖKKEŞ YÜCEL (Süleyman Demirel Üniversitesi)- Süleyman Demirel Üniversitesi Ökkeş Yücel.

Hocam ben Nurettin Bilici Hocamın konusu için öncelikle Hocama teşekkür ediyorum. Yani böyle bir dönemde bu konuyu anlatmak biraz zor olduğunu düşünüyorum. Ve çok hak veriyorum Hocama.

Şimdi dünyada bu 1950'lerden sonra 2000 yılına kadar baktığımızda dünyadaki en düşük faizlerin yaşandığı bir dönemdeyiz. Her şeyin pozitif ve olumlu olduğu bir dönemdeyiz. Paranın en ucuz olduğu bir dönemdeyiz. Krizler yaşandığında dünyaya olabildiğince fazla para sürülüyor ve hani dünyada o likiditenin olduğu bir dönemdeyiz. Bu kadar olumlu dönemlerin, olumlu bir dönemde çok fazla diyebileceğim, işte özelleştirme yaptık, işte vergi potansiyelimizi artırdık, işte devalüasyon yaptık son yıllarda, işte tasarrufumuz yüzde 20'lerden bu 2002'den sonra az önce Güneri Akalın Hocam da gösterdi. İşte yüzde 13'lere kadar düştü. Hani bu kadar olumlu şeyin içinde bizim borçlanmamız bayağı bir arttı. Yani şey olarak, miktar olarak arttı. Gayrisafi yurt içi hâsılanın içinde azalmış olabilir ama miktar olarak çok arttı.

Ben yakın zamanlarda İspanya krizine bakıyordum. 2008 krizinde yüzde 30 olan borçları, yüzde 35 olan borçları 2012-2013 yılına geldiğinde yüzde 100'lere kadar çıkabildi.

Şimdi her şeyin olumlu olduğu bir zamanda bu borçlanmayı bu kadar düşük tutmak çok basit. Ama bu küçük bir olumsuzluk olduğunda ben bu borçların çok çok yükseleceğini. Hani aynı oranda yükseldiğinde yüzde 190 gibi bir oran oluşuyor bizim ülkemiz için. Hani bu kadar her şeyin olumlu olduğu bir dönemde bu kadar yükselmesini ben açıkçası normal bulmuyorum.

Bunu söylemek istedim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Yakup Hocam.

DOÇ. DR. YAKUP KARABACAK (Akdeniz Üniversitesi)- Akdeniz Üniversitesinden Yakup Karabacak.

Ben Hocalarıma sunumları için teşekkür ederim. Güneri Hocama bir küçük sorum olacak benim.

Şimdi sosyal koruma harcamalarını verdi kendileri. Sanıyorum 2013 yılında gayrisafi yurt dışı hâsılaya oran olarak yüzde 14. Diğer hocamızda da var, kendisi de kabul etti. Toplam vergi yükünün veya kamu gelir yükünün de yüzde 40 civarında olduğunu ifade ettiler.

Benim merakım şu: Bir kere biz dünyada sosyal koruma harcaması olarak benim bildiğim OECD rakamları içerisinde, 34 ülke içerisinde sondan üçüncüyüz galiba. Yani bizden sonra Güney Kore ve Meksika geliyor en sonlarda. Türkiye’de sosyal koruma harcamaları bu manada çok yüksek değil diye düşünüyorum.

İkincisi de, verdiğiniz rakam sanıyorum brüt bir rakam. Yani biz sosyal koruma harcamaları nakit yardımı olarak veya emekli maaşı olarak verdiğimiz paraları da dolaylı vergi sistemi içerisinde vergilendiriyoruz. Dolayısıyla burada bir aldatıcılık var diye düşünüyorum bu brüt rakam üzerinde.

İkincisi de, bunu doğru kabul etsek bile eğer kamu gelir yükü yüzde 40 ise, bu yüzde 14’ü buraya gidiyorsa geri kalan kısım nereye gidiyor? Bu tasarruf, Türkiye’deki tasarrufları olumsuz etkilemiyor mu?

Buna bir açıklama getirirseniz sevinirim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Arkadan bir hocamız, buyurun hocam.

DOÇ. DR. TARKAN ÇAVUŞOĞLU (Hacettepe Üniversitesi)- Hakan Çavuşoğlu, Hacettepe Üniversitesinden.

Hocalarıma teşekkür ediyorum ben de. Sormak istediğim soru Güneri Hocama olacak benim de.

Şimdi Güneri Hocam başta şöyle bir karşılaştırma yaptı sanki. İthal ikameci dönemde de tasarruf oranları işte 80’li yıllardan sonraki dönemde de hemen hemen aynı dedi. Ama aslında dinamikler tamamıyla farklı. Bunu soracağım. Yani şu andaki ve işte yaklaşık 30 yıldır tamamıyla dış tasarruflara dayalı bir tasarruf dinamiği var ülkede. O yüzden de zaten korelasyonu, vergiyle tasarruflar arasındaki korelasyonu zayıf bulmuş Hocamız. Yani bu gayet normal diye düşünüyorum.

Şimdi böyle bir ortamda, yani bir de dünyadaki orta mı da düşünerek mi ele almalıyız bu tartışmayı? Onu da kafamda oturtamadım ama. Böyle bir ortamda zaten tasarrufların tamamıyla faiz oranlarına duyarlı olduğu bir ekonomide, Türkiye gibi yapısal sorunlarına bağlı olarak böyle olan bir ortamda. Vergilerin indirilerek tasarrufların teşvik edilmesi, kamu tasarruflarını da azaltarak kamunun borçlanma ihtiyacını daha da fazla artırarak bu kısır döngüye katkı sağlayacaktır diye düşünüyorum.

Acaba yani dünyanın geleceğini, işte dünyadaki iktisadi durumun da geleceğini göz önünde bulundurursak vergileri indirerek tasarrufları teşvik etmenin mümkün olduğunu düşünüyor mu acaba Hocamız? Yani yoksa hani kâğıt üzerinde hani bu tartışılabilir ama pratikte dünyanın, mesela en son sanırım raporlar dünyanın 2 sene daha durgunlukla boğuşacağını söylüyor.

Şimdi böyle bir ortam söz konusu olduğunda vergiler tasarruflar için hakikaten ne kadar önemli?

Bunu sormak istiyorum.

Teşekkürler.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Tarkan Hocam doğrusu ruhuma su serpti. 2 senede bu krizin biteceğini bize ifade buyurarak.

Teşekkür ederim Hocam.

Başka hoca var mı?

Peki, sizi de alalım. Bir yerden sonra bir tur yapalım, sonra zamanımız kalır sizler de uygun görürseniz şey yaparız.

Buyurun hocam.

YRD. DOÇ. DR. CEM BARLAS ARSLAN (Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi)- Teşekkür ederim Hocam.

Cem Barlas Arslan, Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Nurettin Hocam kamu borçlarıyla ilgili bir sunum yaptı. Ben naçizane ona bir katkı yapmak istiyorum kamu borçlarıyla ilgili olarak.

Şimdi son dönemde, özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı döneminde kamu dış borçlarında ciddi bir düşüş oldu, iç borçlarda bir artış olduğunu görüyoruz ve borç oranı anlamında, makro anlamında çok iyi bir tablo var. Bu bir gerçek. Fakat özel sektör borçlarında ciddi bir sorun var.

Son dönemde çok dikkat çekmemekle birlikte Transatlantik Ticaret ve Yatırım Anlaşmasının ben ileri dönemlerde Türkiye’de ihracatçı şirketlerin borçlarına olumsuz anlamda bir yansıması olacağını düşünüyorum. Hatta ben normalde mali hukukçuyum, fakat sonlarında borçlanmayla ilgili merak dolayısıyla çalışmaya başladım.

Borsada işlem gören 28 tane şirketin bilançolarını inceledim. Bunlar Türkiye’de ihracatın 2015 itibarıyla yüzde 8’ine yakınını yapan şirketler ve çok büyük şirketlerdi. Ve bu 28 şirketten 7 tanesinin ciddi bir borç krizi olabileceğini gördüm ama 2017’de yürürlüğe girmesi, müzakerelerinin bitmesi beklenen TTIP ne kamuoyunda dikkat çekiyor, ne hükümet kanadında ya da muhalefet kanadında ekonomi kurmayları anlamında dikkat çekiyor. Naçizane ben böyle düşünüyorum.

Gümrük Birliğinde yaşadığımız sıkıntıların bu anlaşma yürürlüğe girdiği takdirde ve Türkiye bu anlaşmaya taraf olmadığı takdirde ihracatçı şirketlerin döviz varlıklarını çok olumsuz etkileyeceğini ve bu anlamda borç ödeme konusunda sıkıntıya düşeceklerini var sayıyorum, düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederiz.

Şimdi Cem Hocamın söyledikleri çok hoş bir noktaya, çok teşekkür ederim arkadaşlara değindiniz. Hatta ODTÜ’den iki hocamız aşağı yukarı bundan 3-4 sene evvel bir araştırma yapmışlardı bu borç meselesinde. Şöyle bir içimize ferahlık veren belki o araştırma sonucuna göre sonuca ulaşmışlardı.

Evet, özel sektörün borçları artıyor ama bunlar daha çok ihracat yapan firmalarla ilgili. Fakat mesela o çalışmada ben şeyi görmemiştim. Doğrusu soramadım da arkadaşına o da benim tembelliğim olsun.

Güzel de, bizim ihracatımız kalem kalem değişmekle beraber büyük çaplı ithalata da dayanıyor. Yani net ihracatı bilmemiz lazım, orada araştırmada gayrisafi ihracatı veriyordu hocam. Onun için belki onu da biraz netleştirmek. Son dediği şeyler o Transatlantik, ama son derece önemli.

Şimdi hocalarımıza söz verelim. Sonra yine bir şey kalırsa bir bakarız.

Buyurun hocam.

CEVAP- Peki, teşekkür ederim Hocam.

Ben not tutabildiğim kadarıyla hocalarımın, meslektaşlarımla değerlendirmelerine, sorularına teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Nurettin Bilici: Not tutabildiğim kadarıyla cevap vermeye çalışacağım.

İsmail Hocanın değerlendirmesi. Yani sadece bizde değil 2000 öncesinde ve içinde bulunduğumuz dönemde paranın bollaşması piyasada, dövizin bollaşması ve bu bize benzer ülkelerin hepsinde benzeri şeyler oldu. Doğru. Ve sıkıntı da yine benzeri ülkelerde, Brezilya'da mesela ilk ön plana çıkan o borçlarla alakalı bir krize gitme olasılığı yükselen ülkelerden bir tanesi.

Yani para tabii kendi memleketinde faiz düşüktü, Güneri Hoca da söyledi sıfır faizler falan. Yani keyfinden dolayı bizim gibi ülkelere gelmedi. Bizim gibi ülkelerde 8-10-12 faiz alıyordu, daha çok parasına para katıyordu. Onun için geldi ve şey yaptık. Tabii yani bu alınan parayı iyi değerlendirirsek, Yusuf Karakoç Hocanın da söylediği "borç iyidir, borç niye kötü olsun" gibi bir değerlendirme yaptı Yusuf Hoca.

Yani aldığımız parayı iyi kullanırsanız iyi olabilir. O aldığımız paraya verdiğiniz faizden daha fazla para kazandırıp ülkeniz ekonomisini daha ileri götürebilirseniz borçlanma iyi olabilir, ama yani bizim tarihimize baktığımız vakit maalesef böyle yapmamışız.

Son dönemde de böyle olmadı, tüketime harcadık. Yani gelen o borçlar, daha çok yani kamu vasıtasıyla değil, tamam özel sektör vasıtasıyla alınan paraları yatırıma değil tüketime harcadık. Yani şu tebliğimde de var bir tane istatistik. Milli gelirimizin, neden kompozisyonu milli gelirimizin ne kadarı nereden diye Uluslararası Rekabet Enstitüsünün yaptığı bir şeyde son sıralarda çıkıyor Türkiye. Türkiye milli gelir kompozisyonu 2014 yılı tüketim harcamaları milli gelirin kompozisyonunda yüzde 68,8'ini oluşturuyor. 61 ülke arasında en sonlardayız veya en başlardayız. Yani bu tüketim de, yüzde 70'e yakını milli gelirin tüketimden kaynaklanıyor.

Bu kaynaklar nereden geliyor diye baktığımız vakit dış kaynaklar bu aldığımız borçlar, dışarıdan aldığımız onları harcıyoruz. Temelin hesabı veya yani bu kaynaklar da tabii doğrudan para olarak geliyor veya kamunun yaptığı özelleştirmeler vasıtasıyla, evdeki bilgisayarı, bilmem neyi satıyoruz, bankayı satıyoruz, onu satıyoruz, bunu satıyoruz, o şekilde gelen paraları şey yapıyoruz, tüketime gidiyor. Yani yatırımın milli gelir kompozisyonundaki katkısı yüzde 20. Burada da 61 ülke arasında Türkiye 56'ncı sırada yer alıyor. Yani benzeri bir ülke olan Çin'e bakıyorsunuz, mesela onun şeyini aldım buraya ilginç. Aynı yıl itibarıyla Çin milli gelir kompozisyonu yüzde 47,3'ü yatırımı, bizde yüzde 20 olan Çin'de 47,3'ü yatırımdan kaynaklanıyor milli gelir kompozisyonu.

Tüketim kısmı yüzde 35,5. Bizim yarımız neredeyse. Maalesef yani borçlanma iyidir, borçlanma borç yiğidin kamçısıdır, Osmanlının batmasına sebep olmuştur borçlanma. Sözüünü ettiğimiz üç

iktidar değişikliğine sebep olmuştur. Yani başka nedenler filan da gösterilir aslında ama 58, bu 78, şeylerin, ihtilallerin nedeninin arkasında bu aşırı borç, borç krizi ve onun getirdiği ekonomik çalkantılar, onun getirdiği sosyal çalkantılar. İşte faşist, komünist, bilmem dinci, dinci olmayan, yani birisinden kurtuluyoruz, birisine geçiyoruz. Şimdi Kürt Kürt, Kürt Türk şimdi. Yani bu şeyler, bunlar tabii borçlanmanın arkasından, yani daha iyi durumlara gelebilseydik, şey yapabilseydik diyebilirdik borç iyidir ama maalesef onu bu borçlanma tarihimize baktığımız vakit maalesef bunu yapamamışız.

Dünya toplam şeyi içerisinde, toplam milli geliri içerisinde, dünya toplam ekonomisi içerisinde Türkiye'nin yeri nedir, nereden nereye gelmişiz diye ona baktığımız vakit orada da bir değişiklik yok. Yani yüzde 1 gibi bir yerdeydik, 2002 öncesinde de yüzde 1 gibi bir yerdeydi dünya toplam milli geliri, zenginliği içerisinde Türkiye. Şu anda yüzde 1'in de altına düştü gibi. Yani AK Partinin ilk yıllarında bu şey yükseldi, yüzde 1'in üstüne çıkar gibi oldu. Şu anda dünya toplam milli geliri 77 trilyon dolar civarında. İşte biz de 700 milyar dolar, belki biraz daha altında bir yerlere maalesef düştü. Yani borçlan harcayarak bir yükselttik, büyüttük gibi filan ama yani bu borcu iyi kullanmadığın takdirde bunun acısı çıkıyor. Devalüasyonla çıkıyor, başka türlü çıkıyor.

Akdede Hoca şeyin kırılma ölçüsü nedir diye şey yaptı. Yani en büyük ölçü elimizdeki bu Avrupa Birliğinin Maastricht Kriteri, yüzde 60. Yani şu anda dış borçlar yüzde 60'da, 406 milyar dolar 2005 sonu itibarıyla benim tespit ettiğim rakam. Güneri Hoca 450 milyar dolar gibi bir rakam kullandı. Yani bu milli gelirin yüzde 60 gibi, bu tabii devalüasyon, şeyin, TL'nin değerinin düşmesiyle bu daha da 60 yukarılara çıkabilir yani. Böyle bir sıkıntı da var. Bu küçümsenecek bir nokta değil.

Hazine Müsteşarlığından arkadaşımız Mete Saat. O da Yusuf Hocayı destekler nitelikte biraz vaziyet iyidir, yani kamu açısından sorun yok gibi görünüyor. Yani diğer ülkelerin de borçları var. Kalkınmış ülkeler, Güneri Hoca da söyledi. Sıfır faizle borç alıyor mesela. Yani biz yüzde 10 herhalde şu anda en azından yani özel sektör olsun, devlet olsun ciddi bir yükü var bize. Yani vaziyet oradaki gibi değil, onlarınki de yüksek belki ama yani daha biz onların altındayız demek doğru bir karşılaştırma yapmak anlamına gelmiyor.

Tarkan Çavuşoğlu Hoca Hacettepe'den meslektaşım. Şey, vergi yükünün yüksek olduğunu galiba ifade etti, yanlış not etmediysem. Bana göre de yüksek. Yani 41 oranı Türkiye gibi bir ülkede yüksek. Yani ciddi vergi kaçakçılığı var. Tabanın genişletilerek bunun daha aşağılara, yani yatırıma ihtiyacı olan, tasarruf problemi olan, tasarruf yapamadığı için böyle borç krizinden borç krizine yuvarlanan bir memlekette 40 oranı, 41 oranı bana göre de çok yüksek.

Bunun yukarı değil aşağıya doğru bunun götürülmesi lazım.

Cem Hoca Kırıkkale'den Gümrük Birliğinin bu işte bir etkisi var, katkısı var diye şey yaptı. Yani benim de şu andaki kanaatlerim birazcık o yönde. Yani ben kendi kendime ben liberal miyim, devletçi miyim filan diye şey yapıyorum, böyle bir karamsarlık içerisindeyim de. Yani bir taraftan onu görüyorum. O açılmaların olduğu vakitlerde şey, yani Almanya gibi, Fransa gibi bir ülkeyle serbest ticaret diyorsunuz hadi. Ondan sonra çıkıyorsunuz ringe ve yumruğu yiyeceğiniz çok önceden belli. Yani oranın bir kuralları var, o kuralların içerisinde de sizi almıyor. Gümrük Birliğinden zarar görecektir ülkelere ciddi mali yardımları var mesela. Onu vermiyor sana, gir diyor hadi dövüşelim diyor. E, onun arkasından da param yok, veririm ben sana, borç veririm. O Corc meseleleri falan vardı ya bir zamanlarda, yani aynı şeyler devam ediyor. Ondan harcarsın, edersin, alırsın, bizdeki güzel tüketim

maddelerini tüketirsin, arabaya da binersin, onu da yaparsın, bunu da yaparsın, ondan sonra tabii bir yere kadar böyle gidiyoruz. Ama onun arkasından tabii bir yerde toslamak zorunda kalıyoruz.

Bu, yani AK Parti dönemindeki bir borç değil tam ama bir yükümlülük, devleti yükümlülük altına sokan bir uygulama var. Onu da ben tebliğime almıştım, şeye. Bu teminat veriliyor. Hükümet, bu İstanbul Havaalanında, başka havaalanlarında özel sektöre, bankaya teminat veriyor. Yani bankadan o özel sektör işi yapan para alıyor, devlet de, çünkü banka o kişiye vermiyor, devlet teminat veriyor. Yani bu anlamda, ciddi anlamda birtakım teminatlar, garantiler var devletin verdiği.

Bunların bir şeffaf listesine ulaşamadım ben. Bunların yayınlaması lazım bir taraftan. Yani bunların da bir gün borç olarak, sıkıntı olarak karşımıza çıkması olasılığı var.

Onun dışında ne söyleyebilirim. Bir de bu bir başka istatistik aldığım, onu da söyleyip bitiriyorum Hocam.

Bu borç artışının servet dağılımına etkisi diye, yani bir milli gelir dağılımı var, bir servet var, servetin dağılımı var. Yani bunda aslında servetin sürekli böyle daha az insanın elinde toplandığını biliyoruz. Bu son dönemde onu merak ettim, onu araştırmıştım Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde servet dağılımında nasıl bir değişiklik oldu diye. Bir yerde veriler buldum.

2002'de Türkiye'deki nüfusun yüzde 1'i Türkiye'deki toplam servetin yüzde 39,4'üne sahipti. Şimdi ne olmuş? Bu yüzde 1 39,4 payını 54,5'a çıkartmış. Yani bu evrensel gelişmeye maalesef bizim ülke de pek yabancı kalamamış. Yani çok sosyal yani ağır basan bir hükümet iktidarda olsa da Adalet ismi, adında olan bir hükümet iktidarda olsa da, yani bu servet fakirden, yani birtakım sosyal yardımlar yapılmış, tabii birtakım yerler desteklendi, bunu oranlar gösteriyor, yapıyor. Ama servet nereden nereye gitti, kimin elinde toplandı diye baktığımız vakit azınlık yine sadece yüzde 1, 39'dan 54, 55 gibi bir yere şeyini, serveti Türkiye'deki gittikçe bu yönde. Bu da yani iyi bir şey değil herhalde bilmiyorum.

Teşekkür ederim Hocam,

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Bir şeyi müsaade ederseniz Hocanın şeyinde bu borç ve servet dağılımı meselesinde aslında iç servet dağılımı ayrı bir olay. Fakat daha da önemlisi mesela David Harvey'in makalelerine, Altwater'in makalelerine baktığımızda dış kaynak dağılımı gündeme geliyor. Yani, milli gelir... AKP buna çok hizmet etti.

Hocam buyurun lütfen, Güneri Hocam.

PROF. DR. GÜNERİ AKALIN- Önce şeyi söyleyeyim. 30'uncu yıl meselesinde galiba burada 31 yıl önce bu işi hazırlayan heyetten kimse yok galiba. Ben varım diyeyim.

Bir de şunu söyleyeyim: Bizi toplayan Büyükerşen'di. Bizim sitemizde Büyükerşen'den hiç bahsedilmiyor. Onu bir düzeltelim diye düşünüyorum.

İkinci olarak geleyim. İsmail Tatlıoğlu Beyin söylediği paranın değeri arttı. 2000 krizinde 95 kuruştü bizim paramız, şu anda 3 lira. Dolayısıyla tam bir artış var mı söylemek zor. Yalnız şu muhakkak. 2008'den sonra Amerika faizi sifıra indirence FED'in bilançosu 2,5 misli artınca Amerikan

parası ucuzladı. Ama bu demek değil ki Türk parasının değeri arttı. Türk parasının değeri her zaman düştü.

İkincisi, enflasyon dolayısıyla yüzde 10 diyor İsmail Bey. Ve o faiz haddi bizi aldatmasın dedi. Aslında yabancılar açısından enflasyon hiç önemli değil. Yani yüzde 20 enflasyon olsun, yüzde 10 faiz olsun, ama kur riski olmasın. Bu onlar bakımından kabul edilebilir bir durum. Çünkü onlar yurt içi faize bakıyorlar, kur riski sıfırsa hala para kazanabilirler.

Dolayısıyla bunları söyleyeyim. Bir başka şey. Ali Beyin, Ali Çelikkaya'nın söylediği net harcama vergisi. Olabilir. Net harcama vergisi şeklinde Kaldor'un vergisini geliştirip söylemek mümkündür. Ama genel referans, herkesin bildiği referans benim de bildiğim referans. Kaldor'un harcama vergisi olunca onu referans olarak göstermek durumundayım.

Yusuf Karakoç'un söyledikleri doğru. Yani, gerçi ben her zaman düz oranlı vergiden yana oldum. Bununda birinci nedeni kanun önünde eşitliği sağlıyor. Şeye girdiği zaman artan oranlı kanun önünde eşitlik kalkıyor, tamamen bir keyfilik geliyor. Orada kimin hangi oranda vergileyeceğiniz tamamen siyasi bir takdire kalıyor. Ama düz oranlı vergi bir şekilde bir eşitlik sağlıyor. Ha, borçlanmada diyor, Yusuf'un söylediğine ben de katılıyorum. Eğer getiri sağlıyorsak faizden daha fazla niye borçlanmayalım? O doğru, ama benim söylemek istediğim şey şu: Eğer yurt içinden biz borçlanmayı yapıp da daha yüksek getirili bir yatırım yapıyorsak o daha iyi. Dışarıya faiz ödemektense yurt içinde faiz ödemenin kalması ve milli gelire katkıda bulunmak daha iyi. Bunu düşünmemiz lazım derim.

Bir başka mesele, Adnan Menderes Üniversitesinden gelen arkadaşımızın söylediği. Tasarruf fonksiyonundan bahsetti, doğru. Ben bu tasarruf fonksiyonunu kendi taramalarımından çıkarttım ve doktora öğrencilerimle yaptığım tartışmalardan. Dolayısıyla literatürde böyle bir tasarruf fonksiyonu yok, ama bir şekilde test edilebilir mi bu beni aşan bir şey. Ben matematikten çok hoşlanırım, hatta kamu ekonomisi derslerini aşağı yukarı artık matematik yoluyla anlatmaya başladım. İnşallah kitap da çıkacak problemleriyle birlikte. Ama ekonometrinin cahiliyim, ancak korelasyon hesapları yapabiliyorum.

Dolayısıyla, test edecek arkadaşlarımız ekonometrisyenler, dolayısıyla belki döndüğümde böyle bir şey test edilebilir mi diye de araştıracağım.

Büyüme gelir dağılımını bozar mı meselesine gelince. Büyümenin gelir dağılımını bozacağını zannetmiyorum. Türkiye'de gelir dağılımını bozan şey en alt gelir grubunda işsizlerin birikmesi. Eğer büyüme işsizlere iş verebiliyorsa gelir dağılımı düzelir. Eğer büyüme işsizlere iş veremiyorsa, istihdamı artırıcı olmayan bir büyümeyle o zaman bozulur.

Başka şey, Mete Saat beyin söyledikleri. Mali disiplin, tabii bir kamu görevlisi tabii ki kendisi böyle konuşması da doğru ve bizi de çok aydınlattı.

Bir kere mali disiplin meselesinde kendisinden biraz farklı düşünüyorum. Çünkü mali disiplin şu an itibarıyla var, ama bunun nedeni olağanüstü kamu gelirleri. Neler onlar? İşte özelleştirme gelirleri, 2B'ler, askerlik, bedelli askerlik vesaire şeklinde. Onlar peki bittiği anda ne olacak? Biz daha büyük bir açıkla, potansiyel bir açığımız var onunla baş başa kalmış olacağız. Kaldı ki, bu şey bizimle, Vergi Konseyiyle Hazine arasında tartışılmıştı. Onlara bu aklı veren işte olağanüstü gelirleri kullanalım di-

yen de bendim. Ve bu yola sapıldı fakat eğer tedbir alınmazsa, yani harcamalar bu şekilde artırmaya devam edilirse bu iş çıkmazdır.

Bankaların portföyünde devlet senetleri, devlet borç senetleri çok düşük. Çünkü getiri yok. Bankalar her zaman için kâr etmeye çalışıyorlar. Mevduata verdikleri faizden daha düşük faizli bir Hazine bonosunu almak istemiyorlar.

Gelelim Yakup Karabacak Beyin söylediği. Sosyal koruma harcaması da son üç ülkeden biriyiz. Ben doğrusu o tarafından bakmadım. Ben tasarruflarla karşılaştırarak baktım. Bu rasyonel değildir diye söylüyorum. Ama yani sondaki üç ülkeden birisiyiz dediğim zaman bile ortaya çıkan şey şu. Bizim Güney Kore'nin adam başına geliri 30 bin doların üzerinde, bizim gelirimiz 10 bin dolar, biz onlardan daha fazla sosyal koruma yapıyoruz. Meksika'nın öyle ve diğerlerinki de. Yani Almanya'nın sosyal korumasıyla bizim sosyal korumamızın farklı olması lazım, çünkü farklı adam başına gelir düzeylerinde ve gelişme düzeyindeyiz. Biz onlarla kendimizi bir ölçemeyiz. Koç'un oğluna, Koç'un oğluna verdiği harçlıkla benim oğluma vereceğim harçlık farklı olmak zorunda.

Diğer bir mesele, Tarkan Çavuşoğlu'nun söylediği husus. Şöyle ki, vergileri indirerek biz bu kamu borçlanma gereğini artırabiliriz endişesi var. Bu tartışma ta Kaldor'un Türkiye'deki raporuna kadar yansıyor. Kaldor bu rapora başlarken şunu söylüyor. Diyor ki, "bir ülkede müşevviklerin azlığından dolayı mı tasarruflar düşüktür, yoksa kaynakların kıtlığından mı" diye bunu tartışması yapıldı. Müşevviklerden ziyade kaynaklar sınırlamaktadır tasarrufu diyor.

Şimdi aslında dünyadaki global kapitalizm diyebileceğimiz şey de piyasa ekonomisinin gereklerinden bir tanesi müşevvikler. Müşevvikleri ihmal ederek biz vergi yükümüzü, müşevvikleri ihmal ederek sosyal korumamızı vesaireyi, biz Almanya'ya ayak uyduralım vesaire diye ya da öyle olalım diye. Çünkü Türkiye'deki temel sorun Türk seçmeninin vergi mükellefi olmaması. 15 milyon vergi mükellefi var, 55 milyon da seçmen var. Bu denklemi hiçbir zaman kuramayız. Yani bir denk bütçeyi, Sayıştay denetimini, işte şeffaflığı vesaire hiçbir zaman sağlayamayız. Ne kadar şeffaf olur? Seçmen ne kadar şeffafsı.

Dolayısıyla, tasarrufları artırmanın yolu müşevviklerden geçiyor diye düşünüyorum Kaldor'un aksine. Çünkü netice itibarıyla Kaldor'un sistemi de çöktü.

Gelelim Kırıkkale'de 20 yılda bir kriz gelir meselesine. Ben de katılmıyorum. Yani şu anda 20'inci yılda bir krizin gelebileceğiyle ilgili elimde bir veri yok, öyle bir şey yok. Yani daha doğrusu borçlanmayı kim icat etti? Turgut Özal. Turgut Özal'a kadar Türkiye'deki kamu borçları çok düşük düzeyde, yani cari açığımızı finanse edemediğimiz zaman krize giriyorduk. Yani Menderes'in krizi ya da diğerlerinin krizi ya da Süleyman Beyin 75 sente muhtaç olduğu dönem cari açığı finanse edemedi. 200 milyar dolar alsaydı Menderesin başına bunlar gelmezdi ya da şeyin, Demirel iktidarını kaybetmezdi. Ama dediğim gibi tasarruflar önemli bir mesele.

Marshall'ın odasında İngiliz madencisinin resmi durmuş ve sormuşlar ya bu adamla senin ne ilgin var, böyle iç karartıcı bir resimle. İktisadı niçin meslek olarak edindiğimi bana hatırlatıyor. Bu adamın hayatını ben değiştirmek zorundayım. Bizim de hayatımızı değiştirmemizi istediğimiz bir adam var. Türkiye'deki ortalama vatandaş veya işsiz adam. Onun hayatını değiştirebiliyorsak o zaman iktisatçı olarak görevimizi yapmış sayılırız.

Ben tasarrufların önemli olduğuna inanıyorum. Ve tasarruflarla ilgili olarak da tedbirlerin alınması gerekir. Bu böyle gitmez, 14'le Türkiye dünya ülkesi olamaz. Çin'de yüzde 35, Hindistan'da daha da fazla.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Değerli hocalarım çok teşekkür ediyorum.

Hem sizlerin katkılarını sorularınız için, sevgili değerli hocalarıma çok teşekkür ediyorum bizi aydınlatıcı konuşmaları ve sizin sorularınız katkılarınız karşısında verdikleri cevaplar için.

Şimdi müsaade buyurursanız iki değerli hocama bana verilen görev çerçevesinde bir plaket takdimi ben yapacağım. Dolayısıyla önce Nurettin Bilici hocamın ilk konuşmacı olduğundan dolayı. Ona sunayım müsaadenizle.

(Plaket töreni)

İkincisi de yine konuşma sırasına uyarak sevgili Güneri Hocama. (Alkışlar)

(Plaket töreni)

Sizlere ve hocalarıma, ha pardon fotoğraf mı alalım.

Doç.Dr.Veli KARGI- Efendim bu güzel görüntüyü alırken ben bir şey daha söyleyeyim. Malum süremizi biraz aştık bu oturumda. Öğleden sonraki oturum normal olarak 13.30'da başlaması gerekiyordu. Onu 14.00'te başlatalım diye düşünüyoruz sizlerin de hoşgörüsüne sığınarak.

Bir ikincisi de ben İzzettin Hocamızın plaketini vermek üzere her zaman plaketi gideriz sahnede veririz ama İzzettin Hocamı ben buraya alıp plaketini vermek üzere de Sayın Selahattin Tuncer Hocamızı... (Alkışlar)

(Plaket töreni)

Doç.Dr.Veli KARGI Efendim teşekkür ediyorum. Öğleden sonraki oturumunda görüşmek üzere diyorum.

Hoşça kalın.

